

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів

Кафедра політичних теорій

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

«ВІЙСЬКОВА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ»

Виконав: здобувач вищої освіти 2 курсу

заочної форми навчання

галузь знань – 28 “Публічне управління та
адміністрування”

спеціальність 281 – “Публічне управління
та адміністрування”

Мухін Вадим Анатолійович

Керівник – д.політ.н., проф. Вітман К.М.

Рецензент – д.і.н., проф. Кормич Л.І.

Одеса – 2024

ЗМІСТ:

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	6
1.1. Сутність, функції та мета воєнної політики держави.....	6
1.2. Підходи до питання формування та розвитку військової безпеки та актуальні загрози національній безпеці.....	12
Висновки до 1 розділу.....	24
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ.....	26
2.1. Нормативно-правові основи формування і забезпечення реалізації військової безпеки.....	26
2.2. Система державних органів із забезпечення військової безпеки ...	35
Висновки до 2 розділу.....	42
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ.	43
3.1. Зовнішньополітична й безпекова співпраця України та ЄС	43
3.2. Основні цілі та напрями співробітництва у контексті забезпечення військової безпеки.....	50
3.3. Пріоритети стратегічного співробітництва у сфері військової безпеки.....	56
Висновки до 3 розділу.....	68
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлюється тим, що захист суверенітету та територіальної цілісності України є найважливішою функцією держави. Реалізація цього в умовах воєнної загрози національній безпеці накладає особливий акцент на потребу розробки та впровадження ефективної державної політики та механізмів, що забезпечують її реалізацію. Це неможливо без детального вивчення концептуальних засад дослідження військової безпеки України, а також політико-правових та організаційно-управлінських принципів, які лежать в основі її забезпечення.

Національна безпека базується на багатьох аспектах, і одним з них є військова безпека. Розгляд військової безпеки – це складний процес, який потребує докладного аналізу, враховуючи сучасний етап розвитку держави, поточні виклики, що постають перед Україною, а також прогнозування, дослідження та моделювання можливих військових загроз і глобальних небезпек майбутнього. Це необхідно для розробки стратегії військової безпеки України.

Отже, наразі важливим є аналіз теоретичних основ формування та розвитку військової безпеки України з урахуванням її сучасного стану і потреби прогнозування майбутніх викликів. Це дозволить країні адаптувати свою стратегію військової безпеки до євроінтеграційних умов і забезпечити національну безпеку.

До різних аспектів сутності військової безпеки як складової національної безпеки звертались дослідники. Зокрема, серед них варто відзначити: А. Арутюняна, О. Васильчишина, В. Горник, О. Євмешкіної, В. Ілляшенко, М. Ковалів, Л. Кормич, О. Пархоменко-Куцевіл, О. Резникової, П. Ситник, В. Титор та ін.

Організаційно-правові засади державної політики в контексті формування стратегії військової безпеки аналізували: І. Євтушенко, А. Задубінний, В. Копистира, М. Лобко, І. Романов, Ф. Саганюк, О. Соловей, О. Ткаченко, А. Фучко та інші.

Аналізу сучасного стану та тенденціям розвитку державної політики у сфері військової безпеки присвячені праці таких авторів як: О. Джус, А.

Ключко, Г. Максак, Д. Морганюк, М. Панасюк, Ф. Саганюк, І. Семенець-Орлова, О. Резникова, С. Речич, І. Стецура, Р. Тимошенко, Д. Хом'яков, М. Цюрупа та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є дослідження теоретико-правових засад військової безпеки як складової національної безпеки України; визначення організаційно-правових основ державної політики в контексті формування та реалізації військової безпеки, а також сучасного стану та тенденцій розвитку державної політики у сфері військової безпеки.

Для досягнення даної мети були поставлені такі **завдання**:

- визначити сутність, функції та цілі воєнної політики;
- проаналізувати підходи до питання формування та розвитку військової безпеки та визначити актуальні загрози національній безпеці;
- визначити та охарактеризувати нормативно-правові основи формування і забезпечення реалізації військової безпеки;
- охарактеризувати системи державних органів із забезпечення військової безпеки;
- дослідити особливості зовнішньополітичної та безпекової співпраці України та ЄС;
- визначити основні цілі та напрями співробітництва у контексті забезпечення військової безпеки;
- окреслити пріоритети стратегічного співробітництва.

Об'єктом дослідження виступає військова безпека як складне суспільно-політичне явище.

Предметом дослідження є військова безпека як складова національної безпеки в умовах євроінтеграції.

Основні методи дослідження. При дослідженні проблеми кваліфікаційного дослідження використовувалась як загальні (метод аналізу, синтезу, індукції та дедукції, метод від абстрактного до конкретного), так і спеціальнонаукові методи, які були визначені метою, завданнями та складністю наукового дослідження. Специфіка дослідження феномену протидії корупції обумовила необхідність використання інституційного,

порівняльного, структурно-функціонального, системного аналізу.

Наукова новизна магістерської роботи полягає в комплексному дослідженні військової безпеки як складової національної безпеки, зокрема в умовах воєнного стану.

Структура магістерської роботи. Робота містить вступ, три розділи, що включають сім підрозділів, висновки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1.1. Сутність, функції та мета воєнної політики держави

Воєнна безпека полягає в забезпеченні захищеності життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства і держави від потенційних загроз воєнного характеру. Це означає прийняття заходів для запобігання виникненню воєнних конфліктів, зменшення ймовірності війни та готовності держави до ведення військових операцій у разі необхідності.

Важливою частиною воєнної безпеки є дипломатичні, політичні та економічні зусилля для вирішення конфліктів мирним шляхом, а також оборонні заходи, спрямовані на забезпечення безпеки держави в разі агресії чи військової загрози. Воєнна безпека включає в себе аналіз геостратегічних факторів, розвиток військових сил, сучасну технологію, контроль над зброєю та багато інших аспектів для забезпечення стабільності і миру в міжнародних відносинах [25, с. 102]. Воєнна безпека є необхідною складовою національної безпеки. Її досягнення вимагає відсутності спонукальних мотивів для використання військової сили та відсутності потреби відновлення балансу військових сил [18]. Ключовим чинником забезпечення воєнної безпеки є своєчасне проведення комплексу заходів різних типів, включаючи дипломатичні, військові, економічні та інформаційні, спрямованих на виявлення, прогнозування, запобігання та нейтралізацію воєнних загроз.

Зовнішній аспект воєнної безпеки характеризується здатністю системи національної безпеки, зокрема її військової складової, стримувати зовнішню військову силу, запобігати агресії та відповідати на неї в разі необхідності. Це включає в себе оборонні зусилля та збройні сили, які можуть відстоювати національні інтереси в разі зовнішньої загрози.

Важливою метою внутрішнього аспекту воєнної безпеки є забезпечення стабільності всередині країни та зниження внутрішніх

конфліктів, що можуть призвести до воєнних загроз. Це включає в себе регулювання соціальної, економічної та політичної сфер, забезпечення правопорядку і боротьбу з внутрішніми загрозами, такими як тероризм.

Такий підхід до воєнної безпеки спрямований на запобігання конфліктам і забезпечення стабільності, зменшення ризику воєнних конфліктів та забезпечення загальної національної безпеки [51]. Здатність забезпечити воєнну безпеку може бути значно посиленою, якщо країна бере участь у міжнародних системах колективної безпеки та вступає до військово-політичних союзів. Тому сьогодні найбільш ефективним методом забезпечення військової безпеки вважається створення загальної колективної системи забезпечення міжнародної безпеки, яка базується на принципах суверенності, взаємного співробітництва та поваги до життєво важливих інтересів всіх суб'єктів міжнародних відносин.

Внутрішній аспект військової безпеки описує практичну діяльність системи, яка забезпечує національну безпеку. Ця діяльність включає в себе планування та реалізацію комплексу заходів, спрямованих на підтримку готовності громадян, суспільства і держави до запобігання можливій агресії, передусім суб'єктів державного управління національною безпекою, складових сектору безпеки та мобілізаційної підготовки економіки і населення країни [56, с. 130].

Воєнна безпека є змінною величиною, оскільки вона визначається інтегральною оцінкою рівня захищеності національних інтересів від воєнних загроз. Вона враховує наявний, бажаний і передбачуваний ступінь захищеності цих інтересів, а також оцінює рівень загроз військового характеру. Ця оцінка враховує різні аспекти, такі як стан економічної системи, політичних інститутів у країні, здатність сил і ресурсів у сфері безпеки протистояти цим загрозам та інші фактори.

Конкретне значення воєнної безпеки розташоване на шкалі між абсолютною безпекою (ідеальним станом), коли воєнні загрози абсолютно відсутні і національні інтереси повністю захищені, і абсолютною небезпекою,

коли надмірний вплив цих загроз може підіймати питання про можливість існування суверенної держави в міжнародних відносинах.

Важливою метою керування воєнною безпекою є постійний моніторинг та адаптація для забезпечення належного рівня захищеності національних інтересів в умовах змінюючихся загроз та умов [13]. Воєнну безпеку дійсно не можна розглядати як стан, де відсутня воєнна небезпека, але її бажаний рівень (гарантований, критично допустимий, недопустимий тощо) має бути визначено як мету державної політики та ключовий фактор успішного розвитку суспільства та держави.

Конкретний рівень воєнної безпеки формується під впливом об'єктивних і суб'єктивних процесів, що можуть бути економічного, політичного, військового, природного, техногенного та іншого походження. Діалектична єдність всіх складових воєнної безпеки обумовлена нерозривністю процесів у міжнародних відносинах та суспільстві і державі. Ці процеси взаємодіють між собою і впливають на формування та підтримку воєнної безпеки в країні. Розуміння цього є важливим для ефективного управління воєнною безпекою та забезпечення стабільності та миру [6].

Воєнна політика є невід'ємною частиною загальної політики держав і міжнародних об'єднань, які готуються і використовують засоби військової сили для ведення війни або протидії їй розв'язанню, а також досягнення інших важливих соціальних цілей. Різні політичні сили, які впливають на військову сферу держави, мають своєрідні підходи до цього питання.

У будь-якій державі воєнна політика включає в себе складну комбінацію внутрішніх та зовнішніх заходів, які визначають стратегію військово-політичних підготовок та практичні військові дії. Суб'єктами воєнної політики є вищі органи державної влади, включаючи законодавчі та виконавчі органи, а також органи управління сектором безпеки і оборони. Крім того, політичні партії, рухи та інші групи політичної активності населення також можуть мати вплив на воєнну політику через свої програми та положення, які стосуються військової сфери держави [28].

Об'єктами воєнної політики виступають різні аспекти і структури, включаючи:

Політична система: Воєнна політика впливає на політичні процеси та рішення в країні. Вона включає в себе рішення та стратегії, пов'язані з використанням військової сили, оборонною політикою і зовнішньою політикою.

Військово-економічні структури (ВПК): Воєнна політика має вплив на економіку країни, зокрема на оборонну промисловість і розробку військової техніки.

Сектор безпеки і оборони: Це включає в себе збройні сили та інші військові формування. Воєнна політика визначає їхню структуру, завдання, планування і здатність діяти в умовах загрози.

Військово-політичні блоки (коаліції): Країни можуть вступати в військові альянси або коаліції для взаємної оборони або спільних військових операцій.

Суспільна свідомість: Воєнна політика може впливати на громадську думку і погляди на війну та оборону.

Відносини між різними соціальними силами: Різні соціальні групи та сили можуть мати власні інтереси та погляди на воєнну політику, і це може впливати на формулювання та виконання цієї політики.

У мирний час воєнна політика може не бути домінуючим напрямком державотворення, але завжди залишається важливою, оскільки держава завжди повинна бути готовою забезпечувати свою оборону і відстоювати національні інтереси. В період накопичення військових загроз або військових конфліктів, воєнна політика стає визначальним чинником державного виживання і захисту національних інтересів та цінностей.

Цільові аспекти воєнної політики включають:

Світоглядний аспект: Формування у широких верств населення адекватного розуміння необхідності та обґрунтованості використання

силових засобів для забезпечення суспільного розвитку та запобігання загрозам національній безпеці за допомогою збройних засобів.

Методологічний аспект: Обґрунтування спектру оборонних завдань держави та передача цих завдань до військовослужбовців, представників державних управлінських структур, приписного і мобілізаційного складу.

Координаційний аспект: Забезпечення узгодженої діяльності всіх гілок політичної влади, елементів сектору безпеки і оборони у мирний і особливо воєнний час з метою досягнення соціально значущих цілей.

Організаційно-мобілізаційний аспект: Створення умов для ефективного управління обороноздатністю держави, зокрема збройними силами, у випадку виконання планів їх бойового застосування та мобілізаційного розгортання.

Виховний аспект: Формування у свідомості військовослужбовців особливих духовних цінностей, які визначають їх індивідуальну та групову відданість загальносуспільним цінностям і інтересам, високу активність в ході виконання функціональних обов'язків, а також розвиток необхідних морально-бойових якостей.

Прогностичний аспект: Передбачення практики, а також шляхів оптимального втілення їхніх досягнень у сферу військового будівництва) [7].

Метою воєнної політики, незалежно від людських, часових, просторових, організаційних та інших характеристик соціуму, є вирішення двох взаємозалежних завдань [54].

У внутрішньополітичному контексті воєнна політика має такі завдання:

Для держави: Збереження політичної та економічної системи, створення умов для поступового розвитку, забезпечення цілісності, стабільності, збереження соціально-класової структури, станових та інших привілеїв.

Для протиставленого державі соціально-політичного утворення: Боротьба за політичну владу, знищення існуючої політичної та економічної

системи, ініціювання створення нової системи суспільних відносин на засадах власного домінування.

На міжнародній арені воєнна політика передбачас:

Реалізація охоронно-оборонного аспекту державного розвитку: Забезпечення військової безпеки, захист від зовнішніх небезпек і загроз, збереження державної незалежності, суверенітету, територіальної цілісності, відсіч агресії.

Створення суверенними державами та використання ними можливостей наддержавних військово-політичних структур: Альянсів, блоків, коаліцій для спільної оборони та забезпечення безпеки.

Звільнення колоніальних або поневолених держав від іноземного панування: Активна підтримка національних визвольних рухів та боротьба за самостійність та незалежність.

Розширення зон геополітичного впливу, захоплення територій та населення: Захоплення нових територій, матеріальних цінностей, утискання суверенітету інших держав або їх пряме підкорення шляхом ліквідації інститутів державно-політичної самодостатності [54].

Чинниками, які прямо або опосередковано впливають на воєнну політику держави, включають:

Політичні та економічні інтереси держав та наддержавних об'єднань: Зокрема, боротьба за вплив, ресурси, торгові переваги та геополітичну перевагу.

Державні та суспільні ресурси: Включаючи економічні, демографічні, духовні, науково-технологічні, сировинні, військові та інші ресурси, необхідні для забезпечення військової діяльності.

Зовнішні умови: Тут важливі глобальні та регіональні процеси, стан геополітичного оточення, зміни воєнно-політичної обстановки, актуалізація викликів і загроз, ступінь військової небезпеки тощо.

Динаміка цих чинників здатна кардинально зміщувати акценти у меті і засобах забезпечення воєнної політики.

Зміст воєнної політики зазвичай включає в себе:

Основоположні ідеї та принципи розвитку військової сфери, розраховані на перспективу та викладені у нормативно-правових актах, таких як військова доктрина держави.

Поточні плани та рішення органів військово-політичного управління: Це включає в себе практичну діяльність владних структур та військовослужбовців щодо втілення в життя прийнятих воєнно-політичних рішень.

1.2. Підходи до питання формування та розвитку військової безпеки та актуальні загрози національній безпеці

В останні роки велику увагу приділяють гарантуванню безпеки в різних сферах, таких як політична, економічна, військова, екологічна, продовольча, національна і інші. Проблема забезпечення безпеки вимагає детального аналізу та розуміння специфічних військово-економічних відносин і закономірностей [1].

Відзначимо, що створення та підтримання професійних збройних сил, їх навчання, професійний розвиток і забезпечення їх діяльності потребують значних економічних витрат. Таким чином, економічна безпека є однією з ключових складових військової безпеки [27, с. 378].

Потреба в забезпеченні військової безпеки для держави і суспільства є необхідною та природною. Однак визначення та зміст поняття «військова безпека» визначаються конкретними історичними обставинами, які відображають різноманіття суспільних відносин у конкретному суспільстві на певному етапі його існування. Загрози збройних конфліктів природно породжують бажання їх запобігти, мінімізувати та створити атмосферу захищеності інтересів країни, держави і населення від зовнішньої (передусім, військової) агресії.

Військова безпека – головний пріоритет для держави. Це призводить до виникнення конкретних заходів з її забезпечення, включаючи створення системи військової безпеки, її вдосконалення та підтримку на необхідному рівні. Це визначається, з одного боку, військово-політичною ситуацією, а з іншого – повноваженнями держави. У процесі цієї практичної діяльності також враховуються воєнні загрози, що виникають.

Важливо розуміти, що військова безпека є лише однією складовою загальної системи національної безпеки, хоча вона відіграє вирішальну роль. Як і інші аспекти безпеки, вона спрямована на забезпечення ефективного функціонування суспільства, держави і особистості як у мирних умовах, так і в разі військових конфліктів. Вона є важливим фактором, що гарантує соціальний прогрес.

Незважаючи на важливість цієї сфери, поняття «військова безпека» не має однозначного визначення і досліджується недостатньо в аспекті публічного управління. В багатьох наукових дослідженнях і концептуальних документах замість терміну «військова безпека» використовуються інші терміни, такі як «безпека в оборонній сфері», «оборонна безпека», «публічна безпека», «безпека держави», «оборonosпроможність країни» і т. д. Це може бути нецільовим, оскільки ці терміни не завжди точно визначають сферу та сутність відносин, спрямованих на захист від військових конфліктів.

Національні вчені, як правило, визначають воєнну безпеку як відсутність військових загроз і ризиків для України, мінімізацію або ліквідацію таких загроз для українського суспільства. Вони розглядають воєнну безпеку як культурно-історичний феномен, що дозволяє адекватно реагувати на військові загрози, гарантує здатність країни відповісти на застосування військової сили, готовність відбити збройні напади ззовні та придушити внутрішні військові виступ [4]. Отже, воєнну безпеку зазвичай розглядають як стан соціальної і військово-політичної системи, що забезпечує захищеність держави (суспільства і особистості) від військових загроз.

У нормальних умовах повсякденної життєдіяльності суспільства, політична, правова та економічна системи, що сформувалися історично, підтримують життєдіяльність шляхом дії встановлених механізмів управління. Ці механізми передбачають можливість застосування державних заходів для забезпечення стабільності в державі. Ці заходи сприяють підтримці правопорядку, гарантують громадську безпеку, захищають права та свободи громадян, а також законні інтереси суспільства та держави. Проте їх ефективність обмежена існуючою стабільною суспільно-політичною обстановкою і стає неможливою, коли виникають надзвичайні обставини, які порушують звичайний хід життя громадян, функціонування суспільства та держави [68].

Поняття «військова безпека», як похідна від загальної категорії «безпека», відображає особливий аспект останньої, пов'язаний із можливістю використання сили агресором (незалежно від того, чи це реальна агресія чи потенційна) та з тими, хто може потрапити під її вплив [12]. Військова безпека, як підкатегорія загальної безпеки, відображає особливий аспект, пов'язаний з використанням сили як агресором або об'єктом агресії.

Військова безпека охоплює різні аспекти, включаючи систему ідей та поглядів на захист держави та суспільства, визначену ідеологію, діяльність, спрямовану на запобігання воєнним небезпекам і ліквідацію військових загроз. Важливо також враховувати систему державних інститутів, які призначені захищати суспільство та громадян від зовнішньої військової експансії та силового тиску внутрішніх сепаратистів [27].

Військова безпека може виступати як частина суспільної свідомості, цілепокладання, суспільної настанови, цінності і національного інтересу. Важливо підкреслити, що військова безпека є необхідною умовою для сталого і динамічного розвитку політичної системи.

Отже, як компонент національної безпеки, військова безпека визначається станом суспільних відносин та військово-політичної системи, що забезпечує ефективну протидію впливу зовнішніх та внутрішніх

військових загроз. Вона створює умови для стабільності суспільства в усіх сферах життя, мінімізуючи негативний вплив військової експансії та забезпечуючи його сталу динамічну еволюцію [16].

Військова безпека є важливою складовою національної безпеки і визначає здатність країни захищати свої національні інтереси використовуючи засоби збройної боротьби. Вона визначає ступінь готовності держави запобігти війні, в разі її виникнення мінімізувати збитки та наслідки для національної безпеки.

Військова безпека вимагає підготовки та підтримки професійних збройних сил, постійного навчання і практичного вдосконалення їхніх навичок, поліпшення матеріально-технічного забезпечення військовослужбовців і членів їхніх сімей, проведення спільних навчань з країнами НАТО для оволодіння новою зброєю та технологіями, покращення системи управління в галузі військової безпеки, а також постійної інформаційної роботи з громадськістю щодо стратегічних напрямків формування і розвитку військової безпеки України.

Забезпечення військової безпеки в Україні передбачає підтримку військового потенціалу на рівні, достатньому для оборони у разі кризових ситуацій навколо кордонів країни. Для досягнення належного рівня військової безпеки потрібно координованою діяльністю державних інститутів і заходів в усіх сферах військових, політично-дипломатичних, економічних, ідеологічних та інших.

Військова безпека є важливою для захисту життєво важливих інтересів суспільства і вимагає усіляких зусиль для забезпечення стабільності та безпеки країни. Вона є необхідною умовою для побудови міжнародної та національної безпеки і вимагає відповідних ресурсів та зусиль для її забезпечення [26].

Проаналізувавши теоретичні напрацювання щодо підходів до формування та розвитку військової безпеки можна виділити два основні,

«крайні», концептуально різні типи військової безпеки – оборонну та наступальну [2].

Оборонний тип військової безпеки характеризується бажанням держави або її еліти забезпечити власну воєнну безпеку, спрямовуючи зусилля на запобігання актуалізації потенційних військових загроз або на адекватну протидію загрозам, які перейшли в реальний загрозливий стан. Головною метою таких держав є мінімізація можливості військової експансії щодо своєї території або території своїх найближчих союзників. Військово-політичні інтереси таких держав, як правило, обмежені рамками власних кордонів та прикордонних регіонів. Вони рідко мають амбіції супердержав та ведуть збалансовану та обережну зовнішню політику. Зазвичай, потенціал таких держав, які вибрали оборонний тип військової безпеки, є обмеженим [2].

Наступальний тип військової безпеки передбачає активну зовнішньополітичну позицію держави, що може мати експансивний характер. Основною метою такої системи військової безпеки є не лише захист території країни, а й просування національних інтересів далеко за її межі. Держава, яка обрала такий тип військової безпеки, може претендувати на роль світового або регіонального лідера і вести активну зовнішню політику. Мета цієї системи військової безпеки полягає в забезпеченні впливу на території, де існують далекосяжні геополітичні амбіції держави, а також в захисті цих амбіцій у разі можливих загроз домінуванню. Зазвичай такий підхід характерний для імперій або наддержав, що мають величезний політичний, економічний та військовий потенціал.

Враховуючи повномасштабне вторгнення росії на територію України та глобалізаційні виклики і загрози, важливо розглядати воєнну безпеку як стратегічний аспект гарантування національної безпеки. Вона передбачає цілісний підхід, що поєднує різні аспекти, такі як економічний, соціальний, політичний, науково-технічний, духовний та військовий потенціали, які відрізняються за своєю природою та структурою. Виділення та інтеграція цих

різних компонентів військової безпеки дозволяє державі трансформувати їх в активний чинник, спрямований на забезпечення військової безпеки.

Зважаючи на поточні події, які відбуваються в Україні, виникла необхідність в розробці Доктрини військової безпеки в умовах війни. Ця Доктрина повинна включати в себе регулювання питань професіоналізації Збройних сил України, оптимізації державного управління в галузі оборонно-промислового комплексу, збільшення фінансування наукових розробок інноваційних засобів захисту військовослужбовці.

На початку 2014 року стало очевидним, що система забезпечення національної безпеки України була нездатною як основний компонент системи національної безпеки, не був повністю сформованим і не готовий діяти як єдина функціональна структура. Більшість озброєння, військової та спеціальної техніки відповідних суб'єктів була морально та фізично застарілою. Проте протягом восьми років перебудови та оновлення було зроблено значну кількість кроків для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

Однак повномасштабне вторгнення РФ у лютому 2022 року та введення в Україні воєнного стану вимагає оперативного аналізу нових викликів та загроз національній безпеці держави. Усвідомлення необхідності формування ефективної системи забезпечення національної безпеки завжди цікавило науковців з різних позицій та аспектів національної безпеки через призму її складових [4].

З урахуванням введення правового режиму воєнного стану в Україні, важливо активізувати увагу щодо особливостей удосконалення системи забезпечення національної безпеки держави, враховуючи нові виклики та загрози.

Система забезпечення національної безпеки представляє собою складну структуру, в якій взаємодіють різні установи та органи, діючи в межах законодавства і приймаючи політичні рішення в сфері забезпечення

національної безпеки. Однією з ключових підсистем в цій системі є система державного управління забезпеченням національної безпеки, яка відповідає за розробку та впровадження політики національної безпеки та створення правового поля для її реалізації. Ця система створюється і функціонує відповідно до Конституції України та інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини у галузі національної безпеки.

У відповідності до Закону України «Про національну безпеку України», встановлюються та чітко регламентуються повноваження державних органів в галузі національної безпеки та оборони. Цей закон створює основу для інтеграції політики та процедур державних органів, а також інших державних установ, які відповідають за питання національної безпеки та оборони. Закон визначає систему керівництва, контролю та координації операцій сил безпеки та сил оборони. Крім того, він сприяє розробці узгоджених планів у галузі національної безпеки та оборони, що сприяє забезпеченню демократичного цивільного контролю над органами та формуваннями у сфері безпеки та оборони [37].

Відповідно до пункту 3 статті 3 даного закону, національні інтереси України мають фундаментальний характер і включають такі складові:

- Збереження державного суверенітету та територіальної цілісності України, підтримання демократичного конституційного ладу та запобігання будь-якому втручанням у внутрішні справи України.
- Забезпечення сталого розвитку національної економіки, громадянського суспільства та держави з метою підвищення рівня та якості життя населення.
- активна інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий та правовий простір, а також набуття членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору. Додатковою важливою метою є розвиток взаємовигідних та рівноправних відносин з іншими країнами [37].

Важливо підкреслити, що ці фундаментальні національні інтереси визначають стратегічні пріоритети України і є ключовими для забезпечення національної безпеки та сталого розвитку держави. Згідно зі статтею 4 зазначеного закону, державна політика в галузях національної безпеки та оборони спрямована на гарантування важливих аспектів безпеки, таких як військова, зовнішньополітична, державна, економічна, інформаційна, екологічна безпека, а також безпека критичної інфраструктури, кібербезпека України і інших аспектів її безпеки.

Залучені правові акти, такі як Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія кібербезпеки України та інші визначають загрози національним інтересам та безпеці. Ці документи формують пріоритети державної політики у галузях національної безпеки і оборони.

Стратегія національної безпеки України, затверджена указом Президента України, визначає основні завдання, вимоги та напрями діяльності для забезпечення національної безпеки. Цей документ важливий для визначення загроз, що стоять перед Україною, і спрямовує усі зусилля на забезпечення національної безпеки і оборони від 14 вересня 2020 року [62] та в II розділі «Поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов» 7 пунктів чітко визначають загрози, які виникали з боку росії та на яких була зосереджена увага системи державного управління забезпеченням національної безпеки аж до повномасштабного збройного вторгнення на територію України. У результаті встановлено, що джерелом загроз незалежності, суверенітету та демократії України залишається недостатня ефективність державних органів, що ускладнює розробку та реалізацію ефективної політики.

Отже, можна визначити зовнішні загрози національній безпеці до повномасштабного збройного вторгнення на територію України:

Зазначені пункти описують виклики, які становлять загрозу для

національної безпеки України:

Пункт 15: Піднімається проблема зростання викликів для трансатлантичної та європейської єдності, які можуть призвести до ескалації конфліктів або виникнення нових. Рф продовжує збройну агресію проти України та намагається використовувати ситуацію в своїх інтересах.

Пункт 16: Указується на те, що росія використовує Чорноморсько-Каспійський регіон, включаючи окупований Крим, як платформу для розширення свого впливу в різних регіонах, включаючи Балкани, Середземномор'я, Близький Схід і Північну Африку. Рф застосовує різні засоби, включаючи енергетичну та інформаційну «зброю», для підвищення свого впливу в Європі.

Пункт 17: Вказується, що рф, для відновлення свого впливу в Україні, використовує гібридну війну і застосовує політичні, економічні, інформаційно-психологічні, кібернетичні та військові засоби. Відзначається підсилення наявності збройних сил рф та їхнього наступального потенціалу, а також регулярні військові навчання біля державного кордону України, що свідчить про загрозу військового вторгнення. Також вказується на зростання військової активності та мілітаризації тимчасово окупованих територій Криму та Севастополя. Згадується загроза для вільного судноплавства в Чорному та Азовському морях через Керченську протоку.

Пункт 18: на тимчасово окупованих територіях російська окупаційна адміністрація та збройні формування рф систематично порушують права та свободи громадян. Діяльність цих окупаційних сил створює загрозу для безпеки України та інших країн.

Пункт 19: Описує, як спеціальні служби іноземних держав, зокрема рф, здійснюють розвідувально-підривну діяльність проти України, намагаються підтримувати сепаратистські настрої, використовують організовані злочинні угруповання та корумпованих посадових осіб, і прагнуть зміцнити свою інфраструктуру впливу.

Пункт 20: Зазначає, що деструктивна пропаганда, яка діє як ззовні, так і

всередині України, розгортає суспільні протиріччя, сприяє розжиганню ворожнечі, провокує конфлікти та підриває суспільну єдність. Відсутність цілісної інформаційної політики та слабкість системи стратегічних комунікацій ускладнюють боротьбу з цією загрозою.

Пункт 21: Вказує на те, що темпи переозброєння Збройних Сил України та інших сил оборони на сучасні та модернізовані зразки озброєння не відповідають потребам заміни основних видів озброєння та військової техніки радянського виробництва. Це спричиняє дефіцит фінансових ресурсів та створює дисбаланс військових потенціалів між Україною та рф. Відзначається необхідність розробки нової стратегії воєнної безпеки.

Указ Президента України від 25 березня 2021 року ввів у дію Стратегію воєнної безпеки України, яка звертає увагу на глобальні виклики у сфері воєнної безпеки та динамічну зміну міжнародного середовища. Ці виклики включають посилену конкуренцію між державами за ресурси та вплив, загострення конфліктів різного походження, змагання в галузі новітніх технологій, загрози надзвичайних ситуацій та розповсюдження тероризму та злочинності. Ці фактори створюють невизначеність та складність в сфері воєнної безпеки, і вимагають ретельного аналізу та розробки стратегій для забезпечення національної безпеки. Зазначені фактори змінюють сутність та характер військових конфліктів, і є потенційною причиною для втягування України у війну між державами, зокрема тими, які мають ядерну зброю. [61].

В липні 2021 року було прийнято, враховуючи загрози для національних інтересів та безпеки. Закон України «Про основи національного спротиву» [39]. Цим законом визначено концепцію національного спротиву як комплексу заходів, орієнтованих на максимальне включення громадян України у заходи, спрямовані на підтримку оборони країни та забезпечення її військової безпеки, суверенітету та територіальної цілісності, обмеження та відштовхування будь-якої агресії, і завдання противнику неприйнятних втрат, що вимусили його припинити збройну агресію проти України.

Особливу увагу заслуговують зміни, внесені в Закон України «Про введення правового режиму воєнного стану» системою забезпечення національної безпеки України, після введення якого було визначено певний правовий режим в країні з ранку 24 лютого 2022 року.

Ці поправки та доповнення в законодавство допоможуть органам влади та законодавчим органам співпрацювати та ефективно організовувати процеси для прийняття необхідних рішень з метою забезпечення національної безпеки України в умовах внутрішньої та зовнішньої загрози.

Внесено зміни до Закону України «Про введення правового режиму воєнного стану» після 24 лютого 2022 року для дієвого забезпечення національної безпеки:

Стаття 8 була доповнена пунктом 1, який передбачає здійснення евакуації населення у випадку виникнення або загрози надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів, включаючи райони можливих бойових дій, до безпечних районів. Ця стаття також передбачає застосування інших заходів, які передбачені міжнародним гуманітарним правом.

Стаття 9 була доповнена пунктами 3, 5 та 10. У період воєнного стану особа, яка має повноваження для виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не несе відповідальності, включаючи кримінальну відповідальність, за рішення, дії або бездіяльність, які мали непередбачувані наслідки або які обумовлені виправданим ризиком, за умови, що такі дії (або бездіяльність) були необхідними для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту.

У період дії воєнного стану голови сільських, селищних і міських рад територіальних громад, де не ведуться бойові дії та де не було утворено військову адміністрацію населеного пункту (пунктів), можуть приймати рішення щодо: передачі коштів із відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та/або на забезпечення заходів правового режиму воєнного стану; створення установ для надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення та звільнення керівників таких

установ, залучення фізичних або юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги; боротьби зі стихійними лихами, епідеміями та епізоотіями; поводження з небезпечними відходами.

Під час дії воєнного стану не обов'язкове виконання вимог щодо оприлюднення проектів актів органів місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також інформації про їх посадових осіб, як це передбачено в окремих нормативно-правових актах.

Стаття 11 була доповнена новою частиною, в якій зазначено, що Президент України може приймати рішення щодо відсторонення від займаної посади посадової особи, призначення на посаду та звільнення з посади такої особи, які віднесено до його повноважень, у період дії воєнного стану. Особа, яка призначається виконувати обов'язки посадової особи відповідно до цього рішення, повинна відповідати вимогам, встановленим законом для зайняття відповідної посади, з урахуванням положень цього Закону.

У Статтю 12 додана частина 4, яка передбачає, що у період дії воєнного стану Верховна Рада України може приймати рішення про звільнення посадової особи з посади, призначення на посаду та звільнення з посади, до повноважень якої віднесено Верховну Раду України. Це може бути зроблено, окрім випадків, які передбачені спеціальними законами. Висловлення недовіри посадовій особі може бути ініційовано Головою Верховної Ради України або не менше ніж однією четвертою народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Частина 1 статті 12-1 була розширена новими пунктами 4 та 5 у випадку введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях:

Після початку збройного конфлікту, Кабінет Міністрів України здійснює заходи для створення безпечних зон відповідно до норм міжнародного гуманітарного права. Ці зони організовані таким чином, щоб забезпечити захист цивільних осіб.

Кабінет Міністрів України визначає особливості здійснення оборонних та публічних закупівель з метою забезпечення захищеності державних

замовників і замовників від воєнних загроз.

Пункт 25 другої частини статті 15 передбачає встановлення посиленої охорони та сприяння співпраці з відповідними суб'єктами господарювання для забезпечення сталого функціонування важливих об'єктів національної економіки і об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення [40].

Отже, після аналізу правового поля в системі забезпечення національної безпеки до повномасштабного збройного вторгнення країни-агресора на територію України, зроблено висновок, що ВРУ розробила і прийняла ряд нормативних актів, враховуючи реальні загрози незалежності України, її суверенітету та демократії. Проте недостатня ефективність саме державних органів ускладнює розробку та реалізацію ефективної політики забезпечення воєнної безпеки.

Висновки до 1 розділу

Воєнна безпека полягає в забезпеченні захищеності життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства і держави від потенційних загроз воєнного характеру. Це означає прийняття заходів для запобігання виникненню воєнних конфліктів, зменшення ймовірності війни та готовності держави до ведення військових операцій у разі необхідності.

Важливою частиною воєнної безпеки є дипломатичні, політичні та економічні зусилля для вирішення конфліктів мирним шляхом, а також оборонні заходи, спрямовані на забезпечення безпеки держави в разі агресії чи військової загрози. Воєнна безпека включає в себе аналіз геостратегічних факторів, розвиток військових сил, сучасну технологію, контроль над зброєю та багато інших аспектів для забезпечення стабільності і миру в міжнародних відносинах.

У будь-якій державі воєнна політика включає в себе складну комбінацію внутрішніх та зовнішніх заходів, які визначають стратегію військово-політичних підготовок та практичні військові дії. Суб'єктами

воєнної політики є вищі органи державної влади, включаючи законодавчі та виконавчі органи, а також органи управління сектором безпеки і оборони.

Виділено два основні концептуально різні типи військової безпеки – оборонна та наступальна.

Прийнято низку нормативно-правових актів, враховуючи реальні загрози незалежності України, її суверенітету та демократії. Проте недостатня ефективність саме державних органів ускладнює розробку та реалізацію ефективної політики забезпечення воєнної безпеки.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ

2.1. Нормативно-правові основи формування і забезпечення реалізації військової безпеки

У сучасному контексті розвитку публічного управління існує потреба в постійному адаптуванні напрямів національної безпеки до нових глобальних викликів. Головною метою воєнної політики держави є виконання принципу, викладеного в Конституції України, де стверджується, що людина, її життя і здоров'я, гідність та безпека є найвищими соціальними цінностями в Україні. Головними завданнями сучасної воєнної політики є захист незалежності та державного суверенітету, відновлення територіальної цілісності відповідно до міжнародно визнаних кордонів України, сприяння соціальному розвитку.

Пункт 1 статті 2 Закону України «Про національну безпеку України» визначає правову основу для проведення державної політики в галузях національної безпеки і оборони. Ця основа ґрунтується на Конституції України, різноманітних законах України, міжнародних договорах, при яких Верховна Рада України надала згоду на їх обов'язковість, а також на інших нормативно-правових актах, що видаються для виконання вимог Конституції та законів України [37]. Отже, нормативно-правові акти виступають як основний інструмент для створення правового середовища, в якому функціонує система національної безпеки [63].

Один із найважливіших нормативно-правових актів, що визначає принципи забезпечення національної (державної) безпеки, – це Конституція України. Конституція служить основою для прийняття законів та підзаконних нормативних актів. Зокрема, у пункті 17 частини 1 статті 92 Конституції України зазначено, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки, організація Збройних Сил

України та забезпечення громадського порядку [17]. Підзаконні нормативно-правові акти визначають завдання та функції суб'єктів, які забезпечують національну (державну) безпеку, сектору безпеки і оборони, визначають напрями їх діяльності та області відповідальності, а також органи, що керують ними. У свою чергу, суб'єкти, які забезпечують національну безпеку, включають в свою компетенцію охоронні функції, а об'єктами цієї охорони є закони, права, свободи і інтереси громадян, а також інтереси суспільства і держави загалом [84].

Система законодавства, яка регулює відносини в галузях національної безпеки, функціонування сектору безпеки і оборони, має ряд недоліків, що породжують проблеми в застосуванні окремих положень нормативно-правових актів. Вчені звертають увагу на наступні недоліки в системі законодавства, а також пов'язані з ними загрози: конфліктність норм права; низький юридичний рівень формулювання норм права; порушення ієрархії норм права; прогалини в системі законодавства; надмірне регулювання суспільних відносин; несправедливість правових норм; застарілість законодавства; негуманність правових норм; відсутність системності в законодавстві, а також постійне перегрупування законодавства для усунення в ньому суттєвих і технічно-правових недоліків. Забезпечення правової безпеки передбачає, передусім, визначення загроз і визначення шляхів їх усунення [69]. Також вчені та практики вказують на недостатню чіткість формулювання правових норм та їх можливу різнотлумаченість правоохоронними органами. Отже, є необхідність вдосконалення законодавчого механізму у сфері національної безпеки України [3].

У сфері національної безпеки, насущною не є стільки висновки й рекомендації аналітиків та експертів, які оцінюють можливі сценарії розвитку ситуації, скільки розробка довгострокових стратегій для можливих варіантів розвитку та відповідного реагування на ризики та загрози [20]. Так, у рамках Стратегії національної безпеки України, яка була прийнята рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020

року та підтверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року під номером 392/2020, передбачено необхідність розвитку сектору безпеки і оборони для системного захисту України від загроз національній безпеці. Україна здійснить перегляд та забезпечить виконання законодавства у сфері національної безпеки та оборони, включаючи уточнення та імплементацію положень Закону України «Про національну безпеку України» [48].

Так, Стратегія забезпечення державної безпеки (прийнята 30 грудня 2021 року № 56/2022), визначила наявні та потенційні загрози національній безпеці України. Ця Стратегія визначає спрямування та завдання державної політики у галузі державної безпеки. Вона має важливе значення як основний документ для розробки та впровадження політики у сфері державної безпеки, вдосконалення національного законодавства, що регулює забезпечення державної безпеки, а також для створення програм і нормативно-правових актів, спрямованих на розвиток компонентів системи безпеки України..

Гармонізація з законодавством Європейського Союзу і документами НАТО є одним з визначених напрямів державної політики в галузі забезпечення державної безпеки, згідно з Стратегією забезпечення державної безпеки. Однак одним із стратегічних завдань в цій сфері є поліпшення нормативно-правового базису для функціонування системи забезпечення державної безпеки, організаційних принципів діяльності суб'єктів забезпечення державної безпеки, їх координації та взаємодії. Крім того, важливим є узагальнення та аналіз правозастосовної практики, пов'язаної з законодавчими та іншими нормативно-правовими актами України, спрямованими на досягнення цілей, виконання завдань і визначення основних напрямків діяльності для забезпечення державної безпеки [47]. Отже, удосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування системи національної державної безпеки є основним пріоритетом для держави. Деякі вчені правильно вказують на необхідність постійного та своєчасного вдосконалення відповідного законодавства в Україні та пов'язаних нормативно-правових актів інших сфер. Оновлене законодавство

України про національну безпеку повинно включати вирішення багатьох конкретних правових питань, які виникли з часом. Це охоплює встановлення правових норм для забезпечення різних аспектів безпеки, таких як військова, економічна, екологічна, інтелектуальна, інформаційна, генетична, технологічна і багато інших. Крім того, оновлене законодавство повинно передбачати механізми контролю та нагляду за діяльністю органів, які відповідають за забезпечення національної безпеки [30].

Нормативно-правові акти можуть впливати на будь-яку сферу суспільних відносин або галузь, коли вони включають в себе правильно сформульовані норми, засоби, методи та способи для досягнення поставлених цілей і створюють єдине правове поле для вирішення питань суспільних відносин, перетворюючи їх на дієву загальнонаціональну систему. Це стосується також нормативно-правових актів, які регулюють механізми забезпечення національної (державної) безпеки.

Під час військової агресії рф Верховна Рада України прийняла значну кількість законодавчих актів, спрямованих на поліпшення багатьох сфер держави та соціального захисту громадян в умовах воєнного стану. За результатами моніторингу кількісних показників прийнятих Верховною Радою України законів з початку повномасштабної війни росії проти України, а саме за період з 24 лютого по 21 червня 2022 року, було прийнято 197 нормативно-правових актів, включаючи 122 закони і 75 постанов. З цих актів 22% (42 нормативно-правові акти) стосуються економічної політики, 18% (36 нормативно-правових актів) – це документи правової політики, включаючи зміни до Кримінального кодексу, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального процесуального кодексу України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом тощо [11].

Основним документом для довгострокового планування та формування воєнної політики держави є Стратегія національної безпеки України. Ця стратегія була введена в дію Указом Президента України №392/2020 14

вересня 2020 року. На підставі Стратегії національної безпеки України було розроблено та введено в дію Стратегію воєнної безпеки України [46]. Стратегія воєнної безпеки України є першим у країні стратегічним документом для довгострокового планування. Вона розроблена з метою виконання вимог Закону України «Про національну безпеку України» та враховує пріоритети, напрями та завдання, визначені в Стратегії національної безпеки України. Цей стратегічний документ визначає методи та шляхи досягнення цілей, а також реалізацію пріоритетів державної політики у сфері оборони, військового будівництва та воєнної сфери [10].

Мета, пріоритети та завдання державної політики у воєнній сфері, галузі оборони та військового будівництва чітко визначаються в Стратегії воєнної безпеки України, яка була схвалена Указом Президента України від 25 березня 2021 року. Основні напрями воєнної політики надзвичайно детально викладені в Стратегічному оборонному бюлетені України, що було затверджено Указом Президента України від 17 вересня 2021 року.

Ці стратегічні документи мають законодавчу підтримку на різних рівнях, включаючи рівень Конституції України та законів України. Зокрема, вони опираються на підтримку Стратегії національної безпеки України, Стратегію воєнної безпеки України і звіт щодо результатів проведення оборонного огляду, останній з яких був схвалений рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 24 березня 2020 року.

Стратегічний оборонний бюлетень України визначає наступні аспекти: основні напрями реалізації воєнної політики України в рамках загальнооборонної стратегії;

модель розвитку Збройних Сил України та інших компонентів сил оборони, а також встановлює вимоги до їх структури та організації на призначений термін. Визначає місію та візію сил оборони на перспективу до 2030 року;

визначає основні оборонні здібності, які необхідно досягти;

встановлює стратегічні цілі розвитку сил оборони на період до 2025 року, основні завдання та очікувані результати, які потрібно досягти в цей період.

Стратегічний оборонний бюлетень України служить основою для створення та впровадження наступних ініціатив:

розробка та впровадження державних цільових програм, спрямованих на розвиток різних складових сил оборони та вирішення проблем, пов'язаних з забезпеченням національної оборони. Ці програми орієнтовані на модернізацію озброєнь та військової (спеціальної) техніки, створення необхідних запасів матеріально-технічних засобів і виконання інших заходів, спрямованих на підвищення обороноздатності країни;

розробка та впровадження інших програмних, планувальних документів і проектів, які стосуються розвитку оборонних здібностей.

Воєнна політика України, як важлива частина державної політики у галузях національної безпеки і оборони, спрямована на забезпечення внутрішньої воєнної безпеки країни. Всеохоплююча оборона України є основним принципом, який лежить в основі Стратегії воєнної безпеки України.

Цей підхід передбачає використання всього потенціалу держави та суспільства для забезпечення внутрішньої безпеки в разі загрози чи війни. Всеохоплююча оборона включає в себе заходи превентивного характеру, стійкого опору та застосування різних форм і методів збройної боротьби у мультидименсійному просторі, з урахуванням відповідності міжнародному праву та його принципам.

Ця політика спрямована на забезпечення національної безпеки та готовності держави і суспільства діяти в умовах воєнної загрози та конфлікту з врахуванням міжнародних норм і стандартів.

Відповідно до змісту та принципів загальної оборони України та цілей, пріоритетів і завдань державної політики в військовій сфері, сферах оборони

та військового будівництва, військова політика України орієнтована на наступні основні напрями:

Забезпечення відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації проти України, відновлення суверенітету і територіальної цілісності України в межах державного кордону, запобігання воєнним конфліктам з будь-якими іноземними державами.

Розроблення планів загальної оборони України, включаючи створення плану оборони України, Стратегічного плану застосування Збройних Сил України, інших складових сил оборони, оперативних планів і планів застосування сил та засобів оборони тощо.

Забезпечення центральними органами виконавчої влади, іншими державними органами необхідних інституційних можливостей для вчасної та організованої мобілізації, задоволення потреб оборони держави та захисту її території від можливої агресії та ефективного управління оборонними ресурсами.

Розвиток потужностей Збройних Сил України в контексті підготовки до проведення загальної оборони України та їх всебічного забезпечення є важливою складовою військової політики України. Ця політика передбачає:

впровадження в силах оборони передового досвіду, принципів і стандартів держав-членів НАТО, а також участь у спільних операціях та навчаннях з метою досягнення критеріїв членства в НАТО та подальшої інтеграції в євроатлантичні безпекові структури;

реалізація воєнної політики України шляхом виконання комплексу завдань та заходів, пов'язаних із плануванням та організацією оборони держави, а також досягнення стратегічних цілей розвитку сил оборони;

побудова сил оборони на основі національних і євроатлантичних цінностей, з метою їх взаємосумісності з відповідними структурами держав-членів НАТО;

забезпечення сил оборони спроможністю захищати територію України в межах державного кордону, проводити протиборство в інформаційному

просторі та кіберпросторі, включаючи інформаційний простір як складову інформаційного простору. Для відсічі збройної агресії передбачено застосування всіх можливих форм і способів ведення збройної боротьби з дотриманням принципів і норм міжнародного права.

Також слід виокремити такі нормативно-правові акти: Закони України «Про запровадження воєнного стану»; «Про внесення змін до Закону України “Про основи національного спротиву” «щодо вдосконалення порядку комплектування і соціального забезпечення Сил територіальної оборони Збройних Сил України та добровольчих формувань територіальних громад»; «Про затвердження Указу Президента України “Про загальну мобілізацію”»; «Про схвалення Указу Президента України “Про використання Збройних Сил України та інших військових формувань”»; «Про внесення змін до Закону України “Про основи національного спротиву” щодо надання можливості територіальній обороні виконувати завдання в районах ведення воєнних (бойових) дій» тощо.

Сфери, які гарантують захист державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного порядку і інших важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз, включаючи загрози не зв'язані з воєнними діями, повинні бути регульовані законами і нормативно-правовими актами. У сукупності ці документи складають систему взаємопов'язаних правових актів, які регулюють діяльність як державних, так і недержавних суб'єктів у забезпеченні національної безпеки.

Умови довготривалої війни та пов'язані із нею інші виклики вимагають, щоб наша держава постійно адаптувалася до сучасних реалій. Ця адаптація включає в себе вдосконалення правової бази, яка має бути готовою протидіяти постійно виникаючим загрозам. Мета системи правового регулювання національної (державної) безпеки полягає в створенні цілісної та комплексної державної політики для забезпечення сучасної та майбутньої безпеки України.

Прийняті закони та нормативно-правові акти мають спрямовуватися на створення ефективних механізмів для всіх суб'єктів суспільних відносин, які можуть бути залучені до виконання завдань у сфері безпеки держави. Такий підхід сприятиме забезпеченню всебічної і ефективної реакції на загрози та виклики, які виникають в умовах військового конфлікту та інших потенційних небезпек.

Модель забезпечення безпеки держави повинна бути побудована, враховуючи наступні складові: аналіз поточної ситуації, останніх подій і їх наслідків; всебічна оцінка стану існуючих подій, факторів і тенденцій, а також їх впливу на реалізацію державних інтересів та збереження національних цінностей; оцінка можливостей повноцінного забезпечення інтересів національної (державної) безпеки в поєднанні з прогнозами можливих загроз на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективу; система нормативно-правових актів у сфері забезпечення національної безпеки має бути створена як цілісна структура, яка здатна регулювати процеси забезпечення різних, але взаємопов'язаних галузей, сфер та компонентів національної (державної) безпеки. Крім того, ця система повинна чітко регламентувати діяльність суб'єктів цих галузей та взаємодії між ними.

2.2. Система державних органів із забезпечення військової безпеки

У даному підрозділі нашого дослідження охарактеризуємо систему державних органів із забезпечення військової безпеки, виходячи з запропонованої Ф. Саганюком, І. Романовим та О. Соловей схеми. Зокрема, автори пропонують в рамках моделі Воєнної організації держави виділяти три блоки: керівництво, інститути сектору безпеки та забезпечуючі ланки [53]. Керівництво включає: Президента України, як Верховного Головнокомандувача, Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України.

До структур сектору безпеки належать: Збройні Сили України, Внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ, Державна прикордонна служба, Служба безпеки України, Державний департамент виконання покарань, Управління державної охорони, Служба зовнішньої розвідки, Державна служба спеціального зв'язку та інформаційного захисту, Державна спеціальна служба транспорту при Міністерстві інфраструктури та зв'язку, Оперативно-рятувальна служба та служба цивільного захисту при Міністерстві надзвичайних ситуацій та захисту населення.

Забезпечуючі ланки являють собою частину оборонно-промислового та наукового комплексів.

Воєнна організація держави представляє собою ключовий складовий елемент системи воєнної безпеки. Вона включає в себе сукупність органів державного управління, які займаються військовою і військово-технічною справою, оборонно-промисловим і науковим комплексом держави, а також військових формувань та органів, які призначені для виконання завдань воєнної безпеки з використанням як військових, так і цивільних методів. Окрім того, важливою складовою воєнної організації є нормативно-правова база, яка визначає функції, права, обов'язки та взаємозв'язки всіх елементів Воєнної організації.

В Україні термін «Воєнна організація» визначається як сукупність органів державної влади та військових формувань, які створені відповідно до

законодавства України і спрямовані на безпосередній захист національних інтересів України від зовнішніх загроз [37]. О ключових складових Воєнної організації України входять: Президент України, Верховна Рада України, Рада національної безпеки і оборони, Кабінет Міністрів, Міністерство оборони, Генеральний Штаб Збройних Сил України, інші військові формування, правоохоронні органи, інші центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, а також окремі громадяни [37].

Отже, Військова організація держави структурно складається з двох підсистем: органів державної влади, які виконують управлінську та регламентуючу функцію, і військових формувань, які відповідають за силовий аспект. Основним і ключовим елементом в системі воєнної безпеки є Збройні Сили України. У склад силового компонента входять також Державна прикордонна служба, Внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ, військові підрозділи Управління державної охорони, Служби безпеки України, Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та інші державні військові формування.

Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що модель воєнної організації відображає організовану державою сукупність органів державної влади, органів військового управління, органів місцевого самоврядування, що спільно виконують покладені на них обов'язки та завдання, передбачені вітчизняним законодавством. Головною метою цієї спільної діяльності є підготовка до оборони, забезпечення оборони держави, захист її суверенітету, територіальної цілісності та інших національних інтересів у випадку збройної агресії [21].

Основною метою цієї моделі є моделювання функцій щодо організації системи, яка включає політичні, економічні, соціальні, військові, наукові, науково-технічні, інформаційні, правові, організаційні та інші заходи, призначені для підготовки до збройного захисту держави та забезпечення її захисту у випадку збройної агресії або збройного конфлікту. Ця модель

також включає у себе функції керівництва обороною держави під час підготовки до оборони та під час самої оборони в разі збройної агресії [38]. Вона відображає діяльність визначених суб'єктів, спрямовану на виконання положень Конституції, законів України, Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України та інших нормативно-правових актів, які стосуються військової безпеки. Ця діяльність охоплює проведення оцінки воєнно-політичної та воєнно-стратегічної обстановки, прийняття рішень, постановку завдань, планування, взаємодію та забезпечення реалізації визначених заходів і виконання покладених завдань необхідними ресурсами. Також вона включає інші заходи, спрямовані на виконання «системи заходів держави».

Розглянемо повноваження зазначених суб'єктів.

Згідно з вітчизняним законодавством, *Президент України* має широкі повноваження у сферах національної безпеки та оборони держави. Він відповідає за керівництво організацією оборони і приймає важливі рішення в цих сферах. До його повноважень належать: прийняття рішень щодо оборони України, включаючи рішення про загальну або часткову мобілізацію; введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях у разі необхідності; застосування Збройних Сил України та інших складових сил оборони в разі загрози для національної безпеки; затвердження плану оборони України та визначення основних питань взаємодії і забезпечення оборони; подання до Верховної Ради України пропозицій щодо оголошення стану війни, якщо це необхідно; видача указів та розпоряджень з питань оборони; виконання ролі Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України та видача наказів і директив щодо оборони; скликання та головування на засіданнях Ради національної безпеки і оборони України; спрямування діяльності та загальне керівництво роботою Ради національної безпеки і оборони України; затвердження перспективних та поточних планів роботи Ради, інших міжвідомчих комісій, робочих та консультативних органів; здійснення інших повноважень у сфері оборони, які передбачені

законодавством. Отже, Президент відіграє ключову роль у керівництві воєнною політикою України та забезпеченні національної безпеки.

Верховна Рада України здійснює свою діяльність у сфері оборони відповідно до повноважень, які визначені в Конституції та законах України. Серед цих повноважень можна виділити такі важливі функції: оголошення стану війни за поданням Президента України та укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України. Верховна Рада також виконує парламентський контроль у галузі оборони та має право призначати членів Кабінету Міністрів України. Крім того, Верховна Рада розглядає та приймає рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів та контролює його роботу.

Рада національної безпеки і оборони України відповідає за координацію та контроль за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки та оборони. Вона розглядає питання, пов'язані з оголошенням стану війни, загальної або часткової мобілізації, введенням воєнного чи надзвичайного стану в Україні або окремих її територіях. Рада приймає рішення щодо питань оборони, які реалізуються через укази Президента України, і здійснює постійний контроль над діяльністю органів виконавчої влади в галузях національної безпеки та оборони. Вона також надає Президентові України відповідні висновки та рекомендації. Важливо відзначити, що Рада національної безпеки і оборони організовує виконання прийнятих нею рішень у галузі оборони держави.

Воєнний кабінет – орган Ради національної безпеки і оборони України, в надзвичайних умовах. Його головні завдання включають розгляд пропозицій щодо використання ресурсів та потужностей структур сектору безпеки і оборони України для відбиття збройної агресії проти України та інших питань, пов'язаних з обороною. Кабінет також орієнтується на організацію співпраці між різними силами і ресурсами структур сектору безпеки і оборони України. До цього додається координація дій і

співробітництво з центральними та місцевими органами виконавчої влади, а також з органами місцевого самоврядування в періоди виконання ними завдань щодо оборони у складних обставинах [43].

Центр протидії дезінформації – робочий орган РНБО. Основне завдання Центру полягає у забезпеченні виконання заходів, спрямованих на протидію поточним і передбачуваним загрозам національній безпеці та інтересам України в інформаційній сфері. Це включає в себе забезпечення інформаційної безпеки країни, виявлення та протидію дезінформації, ефективну боротьбу з пропагандою, деструктивними інформаційними впливами і кампаніями, а також запобігання спробам маніпулювання громадською думкою [29].

Кабінет Міністрів України, як найвищий орган у системі виконавчої влади, відповідає за координацію роботи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та керує їхньою діяльністю з метою забезпечення виконання заходів з підготовки до оборони та під час її проведення. Крім цього, Кабінет Міністрів видаватиме розпорядження та постанови в межах своєї компетенції, включаючи ті, які стосуються забезпечення заходів з оборони [34].

Комітет з питань розвідки відповідає за координацію діяльності розвідувальних органів держави і здійснює контроль за виконанням завдань у сфері розвідки в інтересах оборони держави [35].

Ставка Верховного Головнокомандувача забезпечення стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями та правоохоронними та розвідувальними органами [42].

Міністерства та інші органи виконавчої влади, інші державні органи, виконують роль в організації оборони шляхом активної участі у підготовці та проведенні заходів, пов'язаних із захистом держави. Вони також сприяють у формуванні та втіленні державної політики у сфері оборони, розробляють проекти законів та інших нормативних актів у відповідних галузях, а також державні програми розвитку та робочі плани, спрямовані на виконання

заходів з підготовки та ведення оборони держави. Крім цього, вони видавають відповідні керівні документи [49].

Органи військового управління – Головнокомандувач, Генеральний штаб Збройних Сил України та інші штаби, командування і управління виконують функції управління та організації проведення заходів щодо підготовки підпорядкованих сил і засобів. Вони також забезпечують керівництво військовими формуваннями, створеними відповідно до законів України, та органами в межах їх повноважень.

Місцеві державні адміністрації, ради оборони, органи місцевого самоврядування проводять заходи щодо реалізації оборони в межах своєї компетенції [36].

Військово-цивільні адміністрації Тимчасові державні органи в селах, селищах, містах, районах і областях, якщо вони утворюються, виконують повноваження відповідних органів у своїх районах в сфері національної безпеки та оборони. Вони організовують забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечують безпеку та відновлення нормального функціонування населення, впроваджують правопорядок, беруть участь у протидії збройній агресії, диверсійним акціям та терористичним актам, і намагаються запобігти гуманітарній кризі в районах, які піддаються збройній агресії з боку рф [32].

Військові адміністрації. У населених пунктах на відповідній території організовують виконання повноважень, які раніше належали до компетенції місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Це стосується випадків, коли ці органи не можуть виконувати свої повноваження згідно з Конституцією та законами України, наприклад через фактичний розпуск, самознищення, невиконання своїх обов'язків або припинення повноважень відповідно до закону [40].

Важливо зауважити, що суб'єкти в рамках моделі організації оборони мають встановлені між собою відносини та співпрацюють. Для здійснення заходів з організації оборони та розробки механізмів взаємодії між ними

формують комплексні комісії, робочі групи, проводять наради, включаючи погоджувальні наради, організовують наукові заходи, такі як науково-практичні конференції і семінари, та інші подібні заходи. У цих суб'єктах розробляються та постійно оновлюються організаційні процедури, алгоритми роботи, регулятивні документи, такі як положення та процедури діяльності, пов'язані з організацією оборони.

Рада національної безпеки і оборони України та Кабінет Міністрів України є ключовими суб'єктами, які керують, координують і контролюють роботу інших учасників у системі організації оборони, в рамках їх повноважень. Профільні міністерства та інші державні органи відповідно до наданих повноважень також виконують координацію та контроль над діяльністю суб'єктів моделі, які відповідають за питання оборони. Це підходить для забезпечення ефективної організації заходів з підготовки та проведення оборони, об'єднання зусиль різних суб'єктів, їх ресурсів і засобів для підготовки до відсічі збройній агресії та виконання інших завдань оборони України. Цей підхід сприяє впровадженню концепції всеохоплюючої оборони України [46].

Таким чином, сформована модель воєнної організації надає вичерпний опис структури та функцій системи оборони. Ця модель розкриває сутність, склад, структуру та взаємозв'язки, а також інші характеристики організації оборони. Основною метою цієї моделі є створення фреймворку для моделювання функцій організації оборони, включаючи підготовку до збройного захисту та захист у разі збройної агресії чи конфлікту, і розроблення рекомендацій для підвищення рівня обороноздатності держави.

Визначення та виконання заходів з організації оборони відбувається шляхом тісної взаємодії та координації зусиль між Президентом України, Верховною Радою України, Радою національної безпеки і оборони України, Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, військовими командами, органами місцевого самоврядування та іншими учасниками системи.

Висновки до 2 розділу

Основними нормативно-правовими актами для довгострокового планування та формування воєнної політики держави є Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, Закон України «Про національну безпеку України» та Стратегічний оборонний бюлетень.

Прийняті закони та нормативно-правові акти мають спрямовуватися на створення ефективних механізмів для всіх суб'єктів суспільних відносин, які можуть бути залучені до виконання завдань у сфері безпеки держави. Такий підхід сприятиме забезпеченню всебічної і ефективної реакції на загрози та виклики, які виникають в умовах військового конфлікту та інших потенційних небезпек.

Воєнна організація держави представляє собою ключовий складовий елемент системи воєнної безпеки. Вона включає в себе сукупність органів державного управління, які займаються військовою і військово-технічною справою, оборонно-промисловим і науковим комплексом держави, а також військових формувань та органів, які призначені для виконання завдань воєнної безпеки з використанням як військових, так і цивільних методів. Окрім того, важливою складовою воєнної організації є нормативно-правова база, яка визначає функції, права, обов'язки та взаємозв'язки всіх елементів Воєнної організації.

Визначення та виконання заходів з організації оборони відбувається шляхом тісної взаємодії та координації зусиль між Президентом України, Верховною Радою України, Радою національної безпеки і оборони України, Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, військовими командами, органами місцевого самоврядування та іншими учасниками системи.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ

3.1. Зовнішньополітична й безпекова співпраця України та ЄС

Зовнішньополітична і безпекова співпраця між Україною та Європейським Союзом вийшла за межі попередніх пріоритетних напрямів, визначених Угодою про асоціацію. Цей розширений співробітництво стало більш актуальним, особливо у контексті повномасштабної війни росії проти України. Зараз співпраця між Україною та ЄС у сфері зовнішньополітичних та безпекових питань переважно зосереджена на наступних аспектах: санкції проти росії: Україна та ЄС спільно вживають заходів у сфері санкцій для тиску на росію та примусового дотримання міжнародного права; військова і гуманітарна допомога: Україна отримує підтримку від ЄС у вигляді військової та гуманітарної допомоги в умовах конфлікту; притягнення росії до відповідальності: Україна та ЄС працюють над тим, щоб донести росію до відповідальності за воєнні злочини та порушення міжнародного права; Україна намагається використовувати всі доступні механізми для посилення військової співпраці з ЄС з метою досягнення перемоги у війні. В результаті цього розширеного співробітництва окремі напрями, передбачені Угодою про асоціацію, можуть втратити пріоритетність.

Важливою подією у відносинах між Україною та Європейським Союзом стало рішення Європейської Ради про присвоєння Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Ухвалення повноцінного членства України в Європейському Союзі було закріплене в стратегічних документах України в початку 2019 року. Рішення Європейської Ради від 23 червня 2022 року визнало європейську перспективу України і підтвердило, що майбутнє країни та її громадян пов'язане з членством в Європейському Союзі [78].

Співпраця Міністерства оборони України з агенціями та інституціями Європейського Союзу ґрунтується на наступних документах та положеннях: Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншого боку; Адміністративна угода між Міністерством оборони України та Європейським оборонним агентством; Робочий план співробітництва Збройних Сил України (ЗС України) та Секретаріату Ради ЄС у галузі Спільної політики безпеки і оборони на поточний рік; Зведений план заходів міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України на поточний рік.

До головних пріоритетів у сфері реалізації воєнної безпеки в рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом належать: розширення масштабу діалогу із Європейським Союзом у воєнно-політичних, військово-технічних та військових сферах; зміцнення практичного співробітництва із Європейським Союзом у рамках Спільної політики безпеки і оборони, включаючи залучення Збройних Сил України до міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки під керівництвом ЄС та бойових тактичних груп ЄС; активна участь в ініціативі Європейського Союзу «Східне партнерство»; розвиток співпраці з Європейським оборонним агентством (ЕОА) та залучення до проектів програми Постійного структурованого співробітництва в сфері безпеки і оборони (PESCO) [58].

Угода про асоціацію не містить в собі перспективи для членства України в Європейському Союзі, що означало, що положення цієї Угоди не відображали реальну динаміку відносин між сторонами в сфері зовнішньої політики. З метою підтримки України в її боротьбі проти росії, Європейський Союз запровадив системне фінансування військових потреб України через інструмент Європейського фонду миру (ЄФМ). Станом на грудень 2022 року Україні було надано 6 траншів загальною сумою 3,1 мільярда євро (загалом 5,7 мільярда євро), що означає, що понад половина ресурсів фонду була витрачена на потреби України. Ці кошти використовувалися для компенсації

витрат країн-членів ЄС, які надавали Україні легку і важку зброю. Це був перший випадок, коли Європейський Союз фінансував постачання летальної зброї до країни, яка не є членом ЄС. 12 грудня 2022 року Рада ЄС прийняла рішення про збільшення бюджету фонду до 2 мільярдів євро у 2023 році та можливість збільшення до 3,5 мільярда євро до 2027 року в разі потреби [80]. Отже, Україна може продовжувати розраховувати на отримання військової підтримки від Європейського Союзу. Однак, важливою проблемою може стати вичерпання запасів амуніції в країнах-членах ЄС та умови компенсації зі сторони Європейського фонду миру [75]

Ще одним важливим кроком у поглибленні військового співробітництва між ЄС і Україною було прийняття Радою ЄС рішення 15 листопада 2022 року щодо розгортання військової тренувальної місії ЄС для України (EU CSDP Military Assistance Mission for Ukraine, або EUMAM). Україна звернулася до ЄС із запитом на таку місію вже у липні 2021 року. Місія ЄС буде діяти на території країн-членів ЄС, а сам оперативний штаб розташований у Брюсселі в Європейській службі зовнішньої діяльності. Мандат місії триватиме два роки, і її бюджет складає 106 мільйонів 700 тисяч євро. Основним завданням EUMAM буде надання індивідуальної, колективної та спеціалізованої військової підготовки як Збройним Силам України, так і силам територіальної оборони. Крім того, місія сприятиме координації та синхронізації ініціатив держав-членів ЄС в галузі військових навчань [101]. Зараз заплановано навчати 15 тисяч військовослужбовців відповідно до потреб Збройних Сил України. З цієї кількості 12 тисяч українців пройдуть загальне військове навчання, а 2 800 військовослужбовців братимуть участь у спеціальних військових навчаннях. Створення військової тренувальної місії для України є значущим кроком як з точки зору безпекової політики ЄС, так і військового співробітництва з Україною. Важливо відзначити, що ЄС вперше розгортає місію Спільної політики безпеки і оборони для країни, яка перебуває у фазі активної війни проти агресора. До цього основними адресатами подібних місій ЄС були переважно збройні

сили африканських країн, які боролися з терористами, або міліційні групи [102]. По-друге, відзначимо, що раніше Європейський Союз утримував дистанцію від питань врегулювання військового конфлікту між росією та Україною. Однак наразі ЄС безпосередньо сприяє збільшенню обороноздатності Збройних Сил України в контексті її війни з росією. Крім того, Україна отримує підтримку від проєктів Постійного структурованого співробітництва (PESCO) ЄС. Відповідно до запиту, який Україна надіслала 18 лютого 2022 року, за кілька днів до повномасштабного вторгнення росії, ЄС активізував Команду швидкого кіберреагування (проєкт координує Литва) і вислав до України команду експертів з кібербезпеки. Ще одним проєктом PESCO є Європейське медичне командування (з координацією Німеччини), яке організовує евакуацію поранених та важкохворих осіб з України [22].

У цей період часу спостерігався активний політичний діалог між Україною та Європейським Союзом, який охоплював різні органи та структури Асоціації, а також включав зв'язки між Міністерством закордонних справ, Міністерством оборони та Офісом Президента. У 2022 році з об'єктивних причин не відбувся 24-й саміт Україна-ЄС, але станом на кінець грудня Європейська провела 24-й саміт 3 лютого 2023 року. Темі для обговорення на цьому саміті включали питання підтримки України з боку ЄС у війні з росією та оцінку перспектив України щодо її майбутнього членства в Європейському Союзі. Також важливо відзначити, що в цьому аналізі військова співпраця між Україною та ЄС вважається окремою від Угоди про асоціацію і вважається як результат інших динамічних подій та ініціатив, що розвиваються між сторонами [81].

Станом на 2021 рік Україна приєдналася до 79% декларацій ЄС [83], що на 11% менше, ніж у 2020 році. Крім того, 6 жовтня 2022 року Україна взяла участь у першому засіданні Європейської політичної спільноти (ЄПС) – платформи політичного діалогу, створеної ЄС за ініціативи Емануеля Макрона, призначеної для обговорення стратегічних питань, які становлять

спільний інтерес для держав європейського континенту. Учасники саміту включали представників 44 країн, лідери яких обговорювали питання миру і безпеки, енергетичну кризу та економічні питання. Однак після закінчення зустрічі не було ухвалено спільної декларації, що свідчить про неофіційний характер саміту. Передбачається, що подібні зустрічі будуть проводитися двічі на рік, але точні рамки та інституційна структура ЄПС ще не були остаточно узгоджені, і лідери держав підкреслили, що ця платформа буде служити для неофіційного обміну думками, а не для обговорень із фіксованою програмою [31]. Експерти мають різні точки зору на майбутню долю ЄПС. З одного боку, цей формат може сприяти секторальній співпраці між країнами-членами ЄС і іншими країнами континенту [72], з іншого боку, ЄПС навряд чи принесе відчутні результати, доки відсутній консенсус щодо її функціонування між Францією і Німеччиною, а також чіткої підтримки цього формату з боку Німеччини [95]. Україна може використовувати ЄПС як ще одну платформу для вираження своїх інтересів у сфері секторальної інтеграції до ЄС. З погляду України, це означає рух до інтеграції на європейських ринках країн-кандидатів, паралельно з переговорами щодо членства в ЄС. Україна також сподівається, що ЄПС може стати платформою для обговорення питань безпеки та військово-політичних питань, зокрема у галузі кіберзахисту та інформаційної безпеки [65].

У 2022 році був прийнятий «Стратегічний компас безпеки і оборони ЄС», який визначає основні напрями співпраці держав-членів ЄС у галузі безпеки і оборони до 2030 року. Підготовка цього документу тривала з 2020 року, але після розпочаття повномасштабного вторгнення росії в Україну, перша частина «Компасу», яка стосувалася аналізу загроз, була відредагована, враховуючи безпекову ситуацію внаслідок цієї війни. У той час як частина, яка визначає стратегічні дії і партнерства, залишилася без значних змін [24]. «Стратегічний компас безпеки і оборони ЄС» передбачає ряд заходів для посилення обороноздатності ЄС: посилення ефективності військових і цивільних місій ЄС; розвиток сил швидкого реагування ЄС (EU

Rapid Deployment Capacity) для здатності швидкого розгортання п'ятитисячного війська у разі різних кризових ситуацій, таких як стабілізація чи евакуація; посилення розвідки і контрзаходів проти гібридних загроз, зокрема дезінформації; підвищення морської та космічної присутності ЄС шляхом вдосконалення відповідних стратегій і інвестування в інноваційні технології [71]. З урахуванням сучасних безпекових загроз, інструменти, які передбачені «Стратегічним компасом безпеки і оборони ЄС», можуть здатися недостатньо ефективними [22].

В Стратегічному компасі ЄС безпекова співпраця з Україною не виокремлена окремо, а розглядається разом з іншими східними сусідами, такими як Молдова і Грузія. Основний акцент у цьому контексті зроблено на посиленні стійкості цих країн у зв'язку з загрозою для їхнього суверенітету та територіальної цілісності, а також співпраці у сферах протидії дезінформації, гібридним загрозам і кіберзахисту. Навіть при зазначенні наміру ЄС надавати Україні політичну, фінансову, гуманітарну і логістичну підтримку для опору військовій агресії росії, Компас не враховує асиметрію між очікуваннями України від співпраці з ЄС в галузі безпеки, зокрема щодо військово-технічного співробітництва, і готовністю самого ЄС до цієї кооперації. З інших слів, розвиток системної військової співпраці з Україною не є стратегічним пріоритетом для ЄС, незважаючи на надання підтримки у формі військового обладнання.

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну ЄС засудила агресію росії і підтримав суверенітет та територіальну цілісність України. 22 лютого 2022 року ЄС відзначив негативне рішення росії про визнання незалежності так званих ДНР/ЛНР і направлення російських військ на ці території, відзначивши, що це порушує міжнародне право, включаючи Статут ООН, Гельсінський заключний акт, Паризьку хартію, Будапештський меморандум, а також зобов'язання росії в рамках Нормандського формату, Мінських угод і вразливість Тристоронньої контактної групи [100]. Після результатів засідання Європейської ради 24 лютого 2022 року ЄС взяв на

себе зобов'язання застосовувати економічні та секторальні санкції проти росії, а також надавати політичну, фінансову, гуманітарну і логістичну підтримку Україні в контексті її протистояння російській агресії [77]. Україна та ЄС спільно проводять консультації в рамках міжнародних організацій з метою забезпечення міжнародної підтримки України у протистоянні російському вторгненню. Наприклад, після того, як росія ветоувала резолюцію Ради Безпеки ООН, яка засуджувала псевдореферендуми на тимчасово окупованих територіях України, Україна та ЄС посилили координацію, спрямовану на залучення підтримки більшості членів ООН для прийняття цієї резолюції на Генеральній Асамблеї ООН. Станом на грудень 2022 року ЄС ввів дев'ять пакетів санкцій проти росії відповідно до повномасштабного вторгнення в Україну. Перший пакет санкцій був запроваджений 23 лютого, після того як росія визнала так звані ДНР і ЛНР [97]. Ці заходи обмеження доповнюють економічні і секторальні санкції, які ЄС ввів проти росії з 2014 року. Крім того, ЄС також запровадив обмежувальні заходи проти Білорусі через її причетність до російського вторгнення в Україну. Ці санкції включають обмеження стосовно 22 осіб з вищого військового керівництва, виключення п'яти білоруських банків із системи SWIFT, а також фінансові обмеження [73], а також проти Ірану.

Наразі не існує систематичної координації між Україною та ЄС щодо санкцій. Наприклад, Міжнародна група Єрмака-Макфола не має повноважень для постійної співпраці з ЄС на інституційному рівні [74]. Президентом було видано Указ про відкликання всіх українських миротворців з міжнародних операцій. У зв'язку з цим Україна не бере участі у військових операціях ЄС. Незважаючи на те, що минулого року було видано наказ Президента України щодо направлення національного персоналу для участі в операції ЄС під назвою «Алтея», інформація про участь українських миротворців у цій місії відсутня [76]. Спостерігається очевидний відкат у сфері оборонних закупівель на рівні їх імплементації у 2022 році. Ця ситуація виникла внаслідок прийняття постанови від 11 листопада 2022 року, якою було

призупинено дію процедур, передбачених законодавством, пов'язаних з оборонними закупівлями [8]. У 2021 році Україна продовжила співпрацю з Європейським оборонним агентством, зокрема, на рівні експертних груп [79]. У процесі розробки нової редакції закону враховуються положення оновленого Регламенту ЄС від 20.05.2021 № 2021/821, який стосується контролю експорту, брокерської діяльності, технічної допомоги, транзиту та передачі товарів подвійного використання. Робота над законопроектом включає в себе зауваження та пропозиції різних державних органів, таких як Мінекономіки, Апарату РНБО, Міноборони та МЗС, а також ДК «Укроборонпром». Згідно зі стратегічним планом Мінекономіки на 2022-2024 роки, законопроект мав бути поданий на розгляд Кабміну у червні 2022 року. Однак, до цього часу законопроект не був прийнятий.

3.2. Основні цілі та напрями співробітництва у контексті забезпечення військової безпеки

З урахуванням основних національних інтересів, визначених в Конституції України та інших законах України, Стратегія воєнної безпеки передбачає досягнення таких цілей, що визначені в реалізації державної політики у сфері військової справи, оборони та військового будівництва.:

- забезпечення відповідних оборонних потужностей країни, які, разом з узгодженим міжнародним тиском на РФ, можуть врегулювати подальше зростання збройної агресії проти України та відновити територіальну цілісність в межах державного кордону України;

- розвинута територіальна оборона, сприяючи підвищенню рівня обороноздатності держави, згуртуванню суспільства, патріотичному вихованню громадян, наданню обороні України всенародного характеру та готовності населення до оборони держави;

- забезпечення ефективного керівництва в галузі оборони, заснованого на принципах демократичного цивільного контролю, інших євроатлантичних

стандартах і принципах, інноваційних рішеннях і сучасних практиках у сфері бізнесу, програмно-проектному управлінні оборонними ресурсами, вдосконалених процесах визначення та виправдання потреб у сфері оборони України;

- професійний склад особового складу Збройних Сил України та інших компонентів оборони, що є об'єктом особливої уваги держави, підтримується системами кадрового управління, підготовки до військової служби та виховання в дусі патріотизму, зокрема військово-патріотичного виховання молоді. В разі необхідності цей професійний склад може бути швидко підсилено добре підготовленим і мотивованим військовим резервом;

- сучасне високотехнологічне озброєння і військова техніка, включаючи спеціальну техніку Збройних Сил України та інших складових сил оборони, призначені для забезпечення виконання різноманітних завдань, зокрема в операціях, у яких бере участь Україна разом із партнерами НАТО;

- дісно розвинута військова інфраструктура, злагоджена система логістики та наявність великих запасів матеріальних ресурсів, а також ефективна система медичного забезпечення, спроектована для відповіді на потреби та вимоги сил оборони;

- Збройні сили України побудовані на основі національних та євроатлантичних цінностей, які відповідають критеріям, необхідним для повноправного членства України в НАТО. Вони є взаємовідповідними з відповідними компетентними органами держав-членів НАТО і мають здатність внести значний внесок у проведення операцій НАТО [46].

Сформульовані пріоритети для досягнення цілей державної політики у галузі військової справи, оборони та військового будівництва включають в себе наступні аспекти:

- єдине керівництво у підготовці та веденні загальної оборони України;
- розвиток інституційних можливостей Міністерства оборони України та інших управлінських органів компонентів оборони;

– посилення можливостей Збройних Сил України, сил територіальної оборони в їх складі, інших компонентів оборони для виконання покладених завдань.

У військовій доктрині України містяться стратегічні директиви і принципи, що визначають підходи до забезпечення воєнної безпеки в країні. У цьому документі визначено, що будь-яка держава, яка веде послідовну ворожу політику та представляє потенційну загрозу, може бути визнана потенційним воєнним противником України [5]. В Україні воєнна доктрина регулярно оновлюється, враховуючи політичні, соціально-економічні та геостратегічні зміни, що відбуваються в країні, а також в контексті світових тенденцій. Група вчених аргументує потребу оновлення воєнної доктрини, оновлюючи її відповідно до поточних реалій і викликів [63], що зумовлено такими факторами:

– зовнішньополітична ситуація України претерпіла значущі зміни, що створюють необхідність перегляду ролі країни в глобальному безпековому контексті та розробки нових оборонних стратегій, які враховували б нові геополітичні умови. Сучасні виклики та загрози для національної безпеки України стають все більш складними і вимагають глибокого переосмислення підходів до забезпечення надійного захисту країни від можливих воєнних загроз, які можуть бути як реальними, так і потенційними; нова реальність повинна бути відображена в оновленій доктрині національної безпеки та оборони України. Для цього необхідно розглядати різні аспекти, включаючи політичні, економічні, військові та інші сфери. Нова доктрина має відобразити не лише внутрішні завдання та пріоритети, але й специфічні аспекти, пов'язані з зовнішньополітичним середовищем України та її партнерами в глобальній системі безпеки;

– цільовим завданням є розробка стратегій та заходів, спрямованих на зміцнення обороноздатності країни та забезпечення національної безпеки в умовах посиленої геополітичної нестабільності. Це може включати в себе реформи військового сектору, підвищення ефективності військових операцій,

розвиток сучасних засобів оборони та співпрацю з іноземними партнерами з метою забезпечення безпеки та стабільності України.

Усі ці аспекти вимагають глибокого аналізу, обґрунтованих рішень та принципово нового підходу до оборонної політики, який би відповідав сучасним викликам та загрозам, які стоять перед Україною в глобальному політичному ландшафті.

Згідно з указом Президента України, була затверджена нова редакція воєнної доктрини України, відповідно до якої «головною метою воєнної політики України є створення умов для відновлення територіальної цілісності держави, її суверенітету і недоторканності в межах державного кордону України» [44].

У воєнній політиці України були визначені наступні основні цілі: відбиття російської збройної агресії; забезпечення обороноздатності України на такому рівні, яке було б достатнім для запобігання виникненню збройного конфлікту, а у випадку виникнення конфлікту, пріоритетними завданнями є локалізація та нейтралізація конфлікту, а також активна участь України у реалізації спільної політики безпеки і оборони Європейського Союзу. Додатковими пріоритетами є постійне вдосконалення системи забезпечення військової безпеки для надійного захисту держави від зовнішніх та внутрішніх загроз., сприяла гідному сприйняттю України на міжнародному рівні і відповідала критеріям членства України в Європейському Союзі та НАТО.

Під час впровадження воєнної політики важливим напрямком діяльності є встановлення ефективного зв'язку з громадськістю. Цей підхід може бути взятий за основу з досвіду НАТО [83; 84; 85; 86; 87; 93; 94; 97; 100]. Конкретно, місія військової політики НАТО спрямована на підтримку командувачів шляхом надання своєчасної та точної інформації, що сприяє підвищенню обізнаності громадськості та розуміння військових аспектів ролі, цілей, операцій Альянсу, місій та діяльності. Це інформування значно посилює довіру до організації. Впровадження заходів інформування щодо

військових цілей та завдань Альянсу передбачає планування та проведення як зовнішніх, так і внутрішніх комунікаційних заходів з громадськістю.

Зовнішні комунікації реалізуються за наступними напрямками: забезпечення взаємодії з засобами масової інформації з метою надання повноцінної інформації для аудиторії НАТО та готовності командувачів і штабів реагувати на запити засобів масової інформації; проведення інструктажів та діалогів зі засобами масової інформації; організація доступу до стійких та оперативних підрозділів, які готують інформацію; здійснення інформаційної діяльності, спрямованої на сприяння налагодженню стратегічних відносин із ключовими зовнішніми зацікавленими сторонами у сфері військових питань, такими як аналітичні центри, наукові групи, асоціації, пов'язані з військовими справами та інші експертні групи.

Внутрішні комунікації спрямовані на сприяння взаємодії та обміну інформацією між різними категоріями співробітників НАТО, а також їхніми родинami. Метою цих комунікацій є інформування про значущі події, діяльність штаб-квартири, а також цілі та завдання організації. Внутрішні комунікації сприяють покращенню якості роботи та роблять командний склад більш ефективним представником організації [92].

Комунікація з громадськістю є важливим фактором у формуванні політичної культури громадян, їх розумінні суті і спрямованості воєнної політики держави, важливої ролі збройних сил у реалізації політики безпеки та місця політичних партій у сфері національної безпеки [67]. Зв'язки з громадськістю також сприяють узгодженню відносин між громадянським і військовим секторами. Адже цілісність і стабільність держави є ключовими для забезпечення стійких цивільно-військових відносин. Стан цих відносин є важливим показником рівня демократичної зрілості країни, і тому розвиток системи цивільного контролю та взаємодії є надзвичайно важливим для національної державності [67].

Засади воєнної політики держави в післявоєнний період відрізняються від сучасних підходів. За пропозицією О. Резникової, пріоритетними

напрямами державної політики щодо забезпечення національної безпеки України після війни можуть бути такі [50]: Зокрема, пріоритетними напрямами для досягнення цілей державної політики в галузі безпеки і оборони визначено наступне: підсилення сектору безпеки та оборони; пошук зовнішніх гарантій безпеки поза рамками НАТО та розвиток двосторонніх відносин зі стратегічними партнерами; відновлення економічного та соціального розвитку України; розбудова національної системи стійкості; підвищення ефективності управління справами держави; завершення реформ, що вже продемонстрували свою ефективність.

У післявоєнний період, особливу увагу слід зосередити на розробці та впровадженні інноваційних рішень щодо консолідації та інтеграції індивідуального навчання та професійної військової освіти. Також важливо виконувати плани та політику, які перетворюють стратегію на практичні результати, зокрема, у вигляді реформування структур сил, політики військової співпраці з іншими країнами та пріоритетних вимог до військового потенціалу.

До цього також входить підвищення рівня демократичного цивільного контролю з метою поліпшення цивільно-військового діалогу та кращого розуміння аспектів управління.

Сучасна армія стикається з безпрецедентними викликами, пов'язаними з розповсюдженням технологій та інновацій союзників і потенційних противників. Модернізація систем озброєння, підтримка технологічних передоваг, забезпечення довгострокової стійкості та управління кібербезпекою вимагають виваженої політики управління інтелектуальною власністю. Ефективне управління інтелектуальною власністю є ключовим для сприяння розвитку інновацій та доступу до нових технологій. Планування довгострокових вимог до інтелектуальної власності є важливим кроком для забезпечення гнучкого життєвого циклу нових технологій та їхнього використання [86].

Воєнна політика держави, яка є важливою частиною оборонної політики, представляє собою складну систему внутрішніх і зовнішніх заходів, які визначають сутність військово-політичних стратегій і конкретних військово-силових дій. Формування та реалізація воєнної політики відбуваються через різні суб'єкти, включаючи законодавчі та виконавчі органи влади, органи управління сектором безпеки та оборони, а також політичні партії, громадські рухи та інші політичні актори, чий програмні положення стосуються військової сфери держави.

Однак формування та реалізація військової безпеки мають свої особливості в довоєнний та післявоєнний періоди. Зокрема, після війни важливими аспектами стають зміцнення сектору безпеки та оборони країни, покращення цивільного демократичного контролю, управління інтелектуальною власністю та прийняття інноваційних рішень щодо об'єднання індивідуального навчання та професійної військової освіти.

3.3. Пріоритети стратегічного співробітництва у сфері військової безпеки

С. Речич [52] зазначає, що Воєнно-політичне співробітництво України з НАТО складається із двох важливих компонентів: політичний компонент: це сфера безпеки та оборони, яка відображає визначений зовнішньополітичний курс держави в рамках співпраці з НАТО; військовий компонент: спрямований на підтримку заходів виконання військової реформи в Україні та досягнення взаємосумісності Збройних Сил України зі збройними силами держав-членів НАТО.

Забезпечення національної безпеки України неможливе без участі світової спільноти та розвинених зовнішньоекономічних відносин з іншими країнами, які є основою національної безпеки. Важливим елементом реалізації нової зовнішньоекономічної політики України є встановлення багатосторонніх зв'язків з зарубіжними партнерами. Ключовим фактором

успіху такого співробітництва є усунення обмежень, що мають політичний або ідеологічний характер [66]. Військове співробітництво держави спрямоване на досягнення кількох ключових цілей. Серед них: зміцнення своїх позицій на міжнародній арені: Військове співробітництво допомагає державі відстоювати свої інтереси та забезпечувати свою національну безпеку у міжнародних відносинах; зменшення бюджетного навантаження: Спільне розроблення та виробництво нових зразків озброєння та військової техніки дозволяє розподілити витрати між партнерами та зменшити фінансове навантаження на кожну з держав; одержання передових технологій: Співробітництво у військовій сфері дозволяє державам отримувати доступ до передових технологій, які можуть бути корисними для розвитку оборонно-промислової галузі та загалом для національного розвитку; здобуття високих прибутків: Військове співробітництво може призвести до укладення вигідних угод та контрактів, що допоможуть збільшити доходи держави від експорту військового обладнання та послуг [9].

Ця думка підтверджується тим, що Стратегічним оборонним бюлетенем встановлено конкретне завдання, а саме розроблення та закупівля нового озброєння, модернізація та збереження технічної готовності наявних зразків озброєння і військової (спеціальної) техніки з використанням вітчизняного оборонного промислового комплексу, державно-приватного партнерства та військово-технічного співробітництва [15].

Незважаючи на це, основними завданнями в галузі військового співробітництва залишаються захист національних інтересів та безпеки держави, розвиток потенціалу експорту військово-промислових підприємств, а також науково-технічного і технічного потенціалу установ Міністерства оборони. Ці завдання включають в себе оснащення Збройних сил України сучасними зразками озброєння та військової техніки, а також постачання інших товарів військового призначення [14].

Тема міжнародного військового співробітництва України набула особливого значення внаслідок різновекторної агресії з боку рф. Україна зіткнулась з новими видами загроз у всіх сферах свого життя, включаючи сферу безпеки і оборони. Сучасна реальність гібридної війни вимагає розробки нових підходів до забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності України. Це включає в себе посилення військового співробітництва з країнами-членами НАТО та іншими міжнародними партнерами [59].

27 жовтня 2022 року Пентагон опублікував відкриту складову частину нової Національної оборонної стратегії США [87].

Національна оборонна стратегія США 2022 року є подробицею оновленої Стратегії національної безпеки і підтверджує основний висновок, який був висунутий в Стратегії національної оборони 2018 року, а саме, що стратегічне міждержавне протистояння стане визначальним чинником у політиці національної безпеки США.

Стратегія визначає Китай як системний виклик для США, тоді як рф розглядається як джерело гострої і нагальної загрози. Основним завданням збройних сил США, згідно з новою стратегією, залишається уникнення прямого військового конфлікту між великими державами. Це має бути досягнуто завдяки впровадженню концепцій інтегрованого стримування та протидії в умовах миру.

У новій Стратегії для України визначаються два ключові принципи. По-перше, стосовно безпосередніх сусідів рф передбачається розробити можливості для стримування росії, завдавши їй неприйнятний рівень втрат. По-друге, акцент робиться на наданні найбільш вразливим партнерам ефективних асиметричних засобів.

Національна оборонна стратегія США на 2022 рік містить конфіденційний компонент, який був представлений американським законодавцям ще у березні цього ж року. Цей документ розширює деталі Стратегії національної безпеки, зокрема у галузі військового будівництва та

застосування збройних сил, яка була оприлюднена 12 жовтня. Важливою основною принциповою позицією цього документа є підтвердження того, що стратегічне міждержавне протистояння є основним фактором впливу на політику національної безпеки, відходячи від акценту на міжнародному тероризмі, який був визнаний основною загрозою у попередній Національній оборонній стратегії від січня 2018 року

Згідно з Стратегією, вирішальною характеристикою у сфері безпеки є радикальна глобальна зміна балансу військових можливостей. Цю зміну посилюють нові технології, транскордонні виклики, нові ворожі доктрини щодо використання збройних сил та тактики тиску або примусу, що можуть призвести до прямої військової ескалації. Всі ці фактори разом можуть ускладнити можливість Сполучених Штатів проєктувати свою силу в критичних світових регіонах і відкрити можливість для швидких ворожих втручань.

У Стратегії зазначається, що Китай є найбільш значущим та серйозним викликом для національної безпеки Сполучених Штатів через свою політику тиску і агресії в Східній Азії з метою переформатування регіону та світу відповідно до своїх власних національних інтересів. Документ відзначає успішну модернізацію всіх видів і гілок Збройних сил Народовільної армії Китаю, а також повну готовність до застосування сил, включаючи можливості у космосі та кіберпросторі, радіоелектронну боротьбу та інформаційні протиборства.

Основною метою Китаю, на яку наголошується в Стратегії, є ускладнення можливостей Сполучених Штатів проєктувати свою силу для захисту своїх національних інтересів та інтересів своїх союзників в контексті реформування регіону та світу. Важливо підкреслити, що в Стратегії відзначається, що війна з Китаєм не є передбаченою або бажаною опцією. Навпаки, головною метою Сполучених Штатів є переконати Китай у невикористанні збройних сил для досягнення своїх національних інтересів і розробити такі форми взаємодії, які відповідають інтересам

Сполучених Штатів, дозволяють керувати конфліктом і діяти спільно відповідно до спільних викликів [23].

У Стратегії РФ характеризують як серйозне джерело загрози через їхню агресивну політику, що передбачає можливу зміну кордонів у Європі та спробу створення імперської сфери впливу. Документ визначає ключові загрози та засоби їх виконання з боку РФ, включаючи ядерний арсенал, крилаті ракети, кіберта інформаційні засоби, протисупутникову зброю, хімічну і бактеріологічну зброю. Також зазначаються можливі форми агресії, такі як ведення бойових операцій в водних просторах та кампанії впливу на демократичні країни. Стратегія окремо виділяє здатність як Китаю, так і РФ проводити кампанії впливу з метою підризу рішучості американської громадськості та нанесення шкоди критичній інфраструктурі.

Крім того, у Стратегії вказуються інші важливі джерела та сфери загроз, такі як Північна Корея, Іран, діяльність екстремістських організацій, швидка зміна технологій, гібридні загрози в сірій зоні та зміни клімату.

Стратегія визначає такі основні пріоритети у галузі оборони: першочерговою є оборона Сполучених Штатів, наступними є стримування стратегічних атак на США та їх союзників та партнерів, а також стримування агресії, зокрема з боку Китаю, і в подальшому з боку росії. Окремий акцент робиться на розбудові потужних збройних сил і систем оборони.

Основою концепції інтегрованого стримування є здатність збройних сил Сполучених Штатів спільно діяти в різних сферах протистояння разом із підтримкою союзників та інших урядових організацій США. Інтегроване стримування передбачає використання різних видів стримування з метою переконати іншу сторону відмовитися від агресивних намірів. Це включає в себе стримування через відсутність можливостей (*deterrence by denial*), стримування через збереження стійкості (*deterrence by resilience*) і стримування через можливість завдати неприйнятно великих втрат (*deterrence by cost imposition*).

Сильні сторони даної стратегії включають чітке визначення основного пріоритету, який полягає в протистоянні з Китаєм, а також більш виразну розстановку пріоритетів і акцент на взаємодії з союзниками і партнерами як основному засобу асиметричної переваги.

Проте є й слабкі сторони цієї стратегії. До них відноситься абстрактність концепцій інтегрованого стримування і протиборства в умовах миру, відсутність базових розрахунків щодо вартості реалізації даної стратегії, а також обмеженість ресурсів і засобів для її впровадження.

Затримка публікації цієї стратегії також може негативно вплинути на її впровадження через скорочений час на реалізацію, залишений адміністрації Дж. Байдена [70; 82; 99].

Наслідки для України. У новій Стратегії, відмінно від попередньої версії від січня 2018 року, росія тепер розглядається як джерело реальної та актуальної загрози, і це оцінювання не ставить росію на одному рівні з Китаєм як загрозу № 1. Сполучені Штати все ще зберігають свої зобов'язання за п'ятою статтею Вашингтонського договору щодо НАТО, але на довгострокову перспективу їхні зусилля більше спрямовані на розвиток потенціалу європейських союзників у НАТО. Це має на меті запобігти росії здати сили і надати союзникам можливість вести високоінтенсивну війну у разі необхідності, зокрема використовуючи системи розвідки, цілевказівки, вогневого ураження і електронного боротьби Сполучених Штатів.

Стратегія також передбачає розвиток можливостей стримування росії шляхом збільшення здатностей найбільш вразливих сусідів росії для завдання їй неприйнятної рівня втрат. На практиці це означає підсилити оборону України, зосереджуючи увагу на збільшенні її військових здібностей та системи протиповітряної оборони.

Важливою також є можливість передавати партнерам Сполучених Штатів ефективні асиметричні системи ураження. Фактично, ця концепція вже була випробувана Сполученими Штатами під час відбиття агресії росії проти України, коли США надали Україні такі системи, як протиракетний

комплекс «Harpoon» і систему реактивних стрілецьких установок «HIMARS». Це відкриває можливість подальшого асиметричного підсилення України у критичних ситуаціях.

Основними завданнями зовнішньої політики України в умовах війни є:

Інституалізація універсальної української Формули миру: Розвиток стратегії для досягнення сталого миру в Україні та врегулювання конфлікту на сході країни.

Забезпечення зовнішньої воєнної допомоги для опору російській агресії: Акумуляція поставок військової техніки та ресурсів для Збройних Сил України з метою забезпечення їхньої ефективної оборони від російської агресії.

Зміцнення санкційного фронту проти країни-агресора: Розвиток та підтримка міжнародних санкцій, спрямованих на економічний тиск на країну-агресора, ізоляцію путінського режиму та правове засудження російської інтервенції.

Прискорення інтеграції України до ЄС і НАТО: Сприяння процесу вступу України до Європейського Союзу та підготовці до членства в Північноатлантичному альянсі.

Укладення пакету міждержавних угод про «двосторонні безпекові зобов'язання і домовленості» в рамках «Спільної декларації про підтримку України» G7: Посилення співпраці та забезпечення підтримки від провідних індустріалізованих країн.

Відбудова України та економічне відновлення: Створення модернізованої, розвиненої України на основі передових технологій та практик.

Допомога і захист прав українців у різних країнах світу: Захист і підтримка прав та інтересів українців, які проживають за кордоном.

Розширення коаліції країн, солідарних з Україною: Залучення більше країн до підтримки України та активне сприяння ініціативам на міжнародних платформах для розширення підтримки України.

Поширення об'єктивної інформації про війну в Україні: Інформаційна кампанія для висвітлення подій в Україні та розповсюдження достовірної інформації у світі щодо ситуації в країні [60].

Серед пріоритетних інтересів України в її відносинах з країнами-союзниками в напрямі забезпечення військової безпеки можна виділити такі:

Відновлення територіальної цілісності України: Важливим завданням є відновлення контролю над анексованими та окупованими територіями та відстоювання територіальної цілісності країни.

Підвищення рівня обороноздатності держави, реформування і зміцнення сектору безпеки і всіх силових структур: Забезпечення військової готовності та ефективності силових органів та структур.

Забезпечення зовнішніх безпекових гарантій України на період її вступу до НАТО шляхом досягнення двосторонніх домовленостей в т.ч. в рамках Декларації G7: Спрямоване на отримання гарантій та підтримки з боку міжнародних союзників у контексті інтеграції України до НАТО.

Активізація військово-технічного співробітництва із західними партнерами щодо отримання від них допомоги в оснащенні Сил оборони: Спрямована на отримання необхідної військової техніки та ресурсів від західних союзників для підтримки обороноздатності України.

Безумовно, найважливішим пріоритетом під час війни є військово-технічна допомога від країн-партнерів, і ця допомога реалізується в рамках міжнародної коаліції «Рамштайн». Під час 12-ої зустрічі країни цієї коаліції зобов'язалися виділити Україні військову допомогу на суму \$65 мільярдів [19].

В межах формату «Рамштайн» найбільшими країнами-донорами за обсягами фінансової і військової допомоги є Сполучені Штати, Велика Британія та Німеччина. Основними постачальниками Україні сучасного озброєння, включаючи гаубиці, ракетні системи залпового вогню (РСЗВ), безпілотники, танки, далекобійні ракети та літаки, є Велика Британія, Польща, країни Балтії (Литва, Латвія, Естонія) та, останнім часом, країни

Північної Європи, такі як Нідерланди та Данія.

Однак важливим є і стратегічне партнерство в розвитку українського військово-промислового комплексу (ВПК) та його інтеграція в європейський і світовий сектор військової промисловості, що передбачає формування потужної та стійкої оборонно-промислової бази. Ця співпраця може бути взаємовигідною з огляду на такі чинники:

- а) труднощі, які стикаються військові промисловість західних країн, такі як недостатні виробничі потужності та брак кваліфікованої робочої сили;
- б) досвід України в ефективному використанні західного озброєння;
- в) наявність в окремих українських компаній перспективних технологічних розробок;
- г) потенційно великий обсяг замовлень в рамках міжнародної допомоги для відновлення України після воєнних подій.

Значущим є той факт, що в 2015 році Україна вперше зазначила низку загроз для своєї національної безпеки у своїй Воєнній доктрині [44] далі і в Стратегії воєнної безпеки України [46], Україна однозначно визначила РФ як свого військового противника, який здійснює збройну агресію проти неї. Більше того, в Стратегії оборони України надано чіткий опис можливих сценаріїв використання Збройних Сил України та інших компонентів національної оборони, включаючи можливість відбиття повномасштабної військової агресії з боку Росії. Крім цього, загальна концепція та інші положення Стратегії залишаються актуальними і після 24 лютого 2022 року. Серед ключових аспектів цієї Стратегії слід відзначити концепцію всеохоплюючої оборони та основні її принципи, такі як стримування, стійкість та взаємодія.

У новій Стратегічній концепції НАТО вперше надається велика увага Китайській Народній Республіці (КНР). Зазначена концепція описує цілі та політику Китаю як фактор, що становить серйозний виклик безпеці Альянсу. Китай використовує широкий спектр політичних, економічних і військових засобів з метою розширення своєї глобальної присутності та розширення

своїї сфери впливу. Крім того, поглиблення стратегічного партнерства між Китаєм і росією, а також їх спільні зусилля для ослаблення міжнародного правопорядку, який ґрунтується на правилах, суперечать цінностям і інтересам Альянсу. Виділяється, що Китай стрімко розширює свій ядерний арсенал, при цьому не забезпечуючи необхідної прозорості чи участі в механізмах контролю над озброєннями, що створює значні ризики.

Крім цього, у документі розширено спектр інших загроз, включаючи тероризм, конфлікти та нестабільність в Африці і на Близькому Сході, кіберзагрози, нові технології, ерозію архітектури контролю над озброєннями та зміну клімату. Ця проблематика безумовно вимагає вивчення, і відповідні висновки мають бути враховані в ході проведення Огляду спроможностей сил оборони [33], що проводиться Міноборони.

Стратегічна концепція НАТО визначає основні завдання Альянсу.

Стимування і оборона: Документ акцентує на стимуванні і обороні, спрямованих на усунення будь-яких можливостей потенційного противника для агресії. Це передбачає постійну військову присутність на суходолі, морі та в повітрі, включаючи підвищення потужності об'єднаної системи протиповітряної оборони (ППО) та протиракетної оборони (ПРО). Альянс планує забезпечити стимування та оборону за допомогою потужних, стаціонарних і готових до бойових дій збройних сил в усіх галузях військових операцій, поліпшених механізмів командування та управління, здійснення превентивного складування боєприпасів та розміщення військової техніки. Також відводиться значна увага модернізації потенціалу і інфраструктури, що дозволить забезпечити оперативне підкріплення будь-якого члена Альянсу, включаючи швидку реакцію в короткі терміни або без попередження.

У документі зазначено, що надійність колективної оборони буде залежати від рівня видатків на оборону та віддачі пріоритетності оборонному плануванню, зосередженому на можливому сценарії широкомасштабного конфлікту в Європі.

Після того російського вторгнення, виникла низка проблем в галузі оборонного планування, які потребують негайного вирішення. Передусім ці проблеми пов'язані з необхідністю перегляду актуальності, пріоритетності, ресурсних показників і термінів виконання конкретних положень Стратегічного оборонного бюлетеня України [45], Зокрема, ці питання, включаючи ті, які визначені у Додатку 3 «Матриця основних спроможностей сил оборони», також мають бути враховані при розробці Державної програми розвитку Збройних Сил України та цільової оборонної програми розвитку ОВТ.

У Стратегічній концепції НАТО зазначено, що ядерна зброя має важливе значення для забезпечення безпеки Альянсу у майбутньому. Основними завданнями ядерного потенціалу НАТО є збереження миру, запобігання примусу та стримування агресії. Стратегічні ядерні сили Альянсу, включаючи стратегічні ядерні сили Сполучених Штатів, залишаються абсолютною гарантією безпеки НАТО. Національні внески до місії ядерного стримування НАТО, такі як літаки, які можуть переносити ядерні та звичайні боєприпаси, і надалі відіграють ключову роль у реалізації цих завдань.

Згідно із Стратегічною концепцією НАТО, держави-члени Альянсу поділяють загальний інтерес у забезпеченні стабільності і спільно діють з метою запобігання кризам та їх подальшого врегулювання. Для досягнення цих цілей, планується регулярне проведення навчань та підвищення здатності НАТО координувати, проводити, підтримувати та виконувати багатонаціональні операції з вирішення кризових ситуацій. Людська безпека, зокрема захист цивільного населення і мінімізація шкоди, завданої цивільному населенню, є ключовим аспектом у підході до запобігання і врегулювання криз.

Розширення НАТО вважається історичним досягненням. Безпека держав, які мають амбіції щодо вступу до Альянсу, включаючи Україну, тісно пов'язана з безпекою країн-членів НАТО. Планується подальший

розвиток партнерства з Україною для сприяння спільним інтересам у забезпеченні миру, стабільності та безпеки на євроатлантичному просторі. Наприклад, відновлення засідань Комісії Україна-НАТО, яке відбулося 4 квітня 2023 року на рівні міністрів закордонних справ, відзначено як приклад такого партнерства.

Під час Вільнюського саміту Альянс доречно обіцяв продовжувати свою підтримку України та підтвердив свою рішучу готовність досягти вирішення конфлікту на умовах, які б задовольнили Україну. Україна отримала гарантії та були прийняті рішення щодо надання як летальної, так і нелетальної військової допомоги, фінансової підтримки, сприяння в галузі розвідки та продовження навчання військових з метою вивчення та ефективного використання наданого обладнання. Окрім того, ця обіцянка відправляє сигнал Москві та іншим гравцям, які не ділять безпекових інтересів НАТО, що Альянс залишається відданим своїй місії і не допустить зловмисних лідерів завадити інтересам НАТО або спричинити внутрішні розколи [54].

Для забезпечення майбутнього успіху Альянсу планується зміцнювати політичну єдність і солідарність, а також поширювати обсяги консультацій між державами-членами НАТО для аналізу всіх питань, що впливають на безпеку. Важливим аспектом є виділення необхідних ресурсів для виконання основних завдань НАТО. Відзначається, що члени Альянсу і надалі спільно будуть захищати свою безпеку, цінності і демократичний спосіб життя.

Отже, Альянс НАТО залишається фактично найбільш ефективною системою колективної оборони у світі, і Україна розглядає можливість вступу до євроатлантичного безпекового простору та набуття членства в НАТО. Це означає активну участь України в міжнародних операціях з підтримання миру та міжнародної безпеки, забезпечення постійної військової підтримки зі сторони держав-членів НАТО з метою досягнення перемоги в війні та отримання гарантій безпеки в майбутньому.

Згідно з Стратегічною концепцією НАТО, росія визнається як найбільш значуща і пряма загроза для безпеки держав-членів Альянсу. Для України ця загроза є набагато серйознішою, постійно існуючою і не обмеженою відкритою збройною агресією [57].

На довгостроковому горизонті передбачається істотне посилення оборонних спроможностей європейських держав-членів НАТО з метою надання їм максимальної самостійності ведення війни в умовах високого рівня інтенсивності, якщо це стане необхідним, з метою запобігання можливості рф проєктувати свою владу. Для України створення таких оборонних можливостей є критичним завданням сучасності, особливо в умовах активної фази збройного протистояння російській агресії.

Можливість використання рф ядерної зброї проти України, не може бути виключена повністю. Для зменшення впливу російського ядерного шантажу необхідна більш жорстка декларативна ядерна політика з боку НАТО. Одночасно Україна має право на отримання гарантій безпеки в рамках Будапештського меморандуму.

Незалежно від того, яким буде вирішення російсько-української війни, важливо пам'ятати, що рф ніколи не припинить спроб встановлення контролю над Україною. Тому швидкий вступ України до НАТО може стати ефективною гарантією безпеки від будь-якої російської агресії проти України.

Висновки до 3 розділу

Створено необхідну законодавчу базу для регулювання відносин між Україною та ЄС у сфері безпеки. Цими документами забезпечено необхідний мінімальний рівень формалізації відносин між Україною та ЄС в рамках СПБО. Зокрема, вони встановлюють інституційні механізми співробітництва у постійному форматі, включаючи призначення Контактної особи України для зв'язків з Військовим штабом ЄС. Також цими документами передбачається поглиблений діалог та консультації з окремих аспектів

СПБО, а також повноправна участь України у Комітеті контрибуторів та інших механізмах співробітництва.

«Стратегічний компас безпеки і оборони ЄС» передбачає ряд заходів для посилення обороноздатності ЄС: посилення ефективності військових і цивільних місій ЄС; розвиток сил швидкого реагування ЄС (EU Rapid Deployment Capacity) для здатності швидкого розгортання п'ятитисячного війська у разі різних кризових ситуацій, таких як стабілізація чи евакуація; посилення розвідки і контрзаходів проти гібридних загроз, зокрема дезінформації; підвищення морської та космічної присутності ЄС шляхом вдосконалення відповідних стратегій і інвестування в інноваційні технології.

З урахуванням сучасних безпекових загроз, інструменти, які передбачені «Стратегічним компасом безпеки і оборони ЄС», можуть здатися недостатньо ефективними.

Альянс НАТО лишається фактично найбільш ефективною системою колективної оборони у світі, і Україна спрямовує свої зусилля на набуття членства в євроатлантичному безпековому просторі та в НАТО. Це включає активну участь України в міжнародних миротворчих операціях і забезпечення постійної військової підтримки зі сторони членів НАТО для досягнення перемоги у конфліктах, а також отримання гарантій безпеки в майбутньому.

Забезпечення національної безпеки України неможливе без участі світової спільноти та розвинених зовнішньоекономічних відносин з іншими країнами, які є основою національної безпеки. Важливим елементом реалізації нової зовнішньоекономічної політики України є встановлення багатосторонніх зв'язків з зарубіжними партнерами. Ключовим фактором успіху такого співробітництва є усунення обмежень, що мають політичний або ідеологічний характер.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження доходимо до наступних висновків.

Воєнна безпека є необхідною складовою національної безпеки. Її досягнення вимагає відсутності спонукальних мотивів для використання військової сили та відсутності потреби відновлення балансу військових сил. Ключовим чинником забезпечення воєнної безпеки є своєчасне проведення комплексу заходів різних типів, включаючи дипломатичні, військові, економічні та інформаційні, спрямованих на виявлення, прогнозування, запобігання та нейтралізацію воєнних загроз.

Воєнна безпека України гарантується через впровадження ретельно розробленої державної політики, яка відповідає загальнодержавним та галузевим концепціям, доктринам, стратегіям та програмам у військово-політичній сфері. Вибір конкретних засобів і шляхів реалізації цієї політики залежить від потреби вчасно вживати заходів, що відповідають масштабам і характеру загроз національним інтересам. Правову основу забезпечення воєнної безпеки становлять Конституція, закони України, Стратегія національної безпеки, Стратегія воєнної безпеки, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання законів інші нормативно-правові акти.

Воєнна безпека в цілому визначається як тенденції розвитку і умови функціонування суспільства, його структур і інститутів. Вона обумовлена відповідними політичними, правовими та іншими настановами, які забезпечують збереження їхньої якісної характеристики та вільної роботи, яка відповідає їхнім природним функціям. З іншого боку, воєнна безпека включає в себе заходи для захисту цих функцій від загроз військового характеру, і це є наслідком реалізації воєнної політики держави.

Воєнна політика України, як важлива частина державної політики у галузях національної безпеки і оборони, спрямована на забезпечення внутрішньої воєнної безпеки країни. Всеохоплююча оборона України є

основним принципом, який лежить в основі Стратегії воєнної безпеки України.

Стратегія воєнної безпеки України визначає важливість воєнної безпеки як одного з основних аспектів реалізації права українського народу на самовизначення, збереження державності України та її сталого розвитку на основі цінностей демократії, верховенства права, свободи, гідності, безпеки та процвітання для всіх громадян різних національностей.

Встановлено, що Стратегія визнає необхідність швидкого реагування державних органів як у правовому полі (шляхом прийняття підзаконних нормативно-правових актів та змін до чинних законів), так і в соціально-економічному полі (за допомогою застосування інструментів адміністративно-правового регулювання). Крім того, в стратегії висловлюється необхідність звернути увагу на гуманітарний аспект національної безпеки, особливо в контексті релігійної складової, і вважається, що це вимагає негайного законодавчого врегулювання.

Нормативно-правове регулювання в галузі забезпечення військової безпеки завжди буде потребувати постійного аналізу та вдосконалення через вплив різних чинників, включаючи політичні, міжнародні, воєнні, інформаційні, технологічні та гуманітарні аспекти. Проте на сьогоднішній день основна увага в нормотворчій діяльності повинна бути спрямована на забезпечення безпеки і оборони в умовах військової агресії РФ, зокрема шляхом вдосконалення існуючого нормативно-правового бази. Це сприятиме ефективному протистоянню військовій агресії при введенні в Україні режиму воєнного стану.

Окрім цього, такі заходи сприятимуть відновленню різних сфер економіки і промисловості, забезпеченню соціальної підтримки громадян, які постраждали від військової агресії, і підвищенню рівня загальної безпеки і обороноздатності держави та суспільства. Всі ці завдання можуть бути досягнуті шляхом створення систематизованої, послідовної і

взаємопов'язаної нормативної бази в галузі національної (державної) безпеки.

Встановлено необхідність швидкого реагування органів державної влади як у правовому (підзаконні нормативно-правові акти, поправки до чинних законів) так й у соціально-економічному полі (застосування інструментів адміністративно-правового забезпечення). На нашу думку, державним органам що забезпечують національну безпеку держави слід звернути увагу на гуманітарний аспект національної безпеки у розрізі конфесійної складової, котрий потребує негайного законодавчого врегулювання.

Визначено, що модель воєнної організації відображає організовану державою сукупність органів державної влади, органів військового управління, органів місцевого самоврядування, що спільно виконують покладені на них обов'язки та завдання, передбачені вітчизняним законодавством. Головною метою цієї спільної діяльності є підготовка до оборони, забезпечення оборони держави, захист її суверенітету, територіальної цілісності та інших національних інтересів у випадку збройної агресії.

Розглянуті проблеми та запропоновані рекомендації, пов'язані з забезпеченням національної безпеки під час введення правового режиму воєнного стану в країні, сприятимуть ефективному управлінню цією системою державними органами. Вони також створять необхідну платформу для вирішення питань, які виникнуть при припиненні правового режиму воєнного стану в Україні.

Враховуючи повномасштабне вторгнення росії на територію України та глобалізаційні виклики і загрози, важливо розглядати воєнну безпеку як стратегічний аспект гарантування національної безпеки.

Вона передбачає цілісний підхід, що поєднує різні аспекти, такі як економічний, соціальний, політичний, науково-технічний, духовний та військовий потенціали, які відрізняються за своєю природою та структурою.

Виділення та інтеграція цих різних компонентів військової безпеки дозволяє державі трансформувати їх в активний чинник, спрямований на забезпечення військової безпеки.

До головних пріоритетів у сфері реалізації воєнної безпеки в рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом належать:

- розширення масштабу діалогу із Європейським Союзом у воєнно-політичних, військово-технічних та військових сферах;
- зміцнення практичного співробітництва із Європейським Союзом у рамках Спільної політики безпеки і оборони, включаючи залучення Збройних Сил України до міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки під керівництвом ЄС та бойових тактичних груп ЄС;
- активна участь в ініціативі Європейського Союзу «Східне партнерство»;
- розвиток співпраці з Європейським оборонним агентством (EOA) та залучення до проектів програми Постійного структурованого співробітництва в сфері безпеки і оборони (PESCO).

В Стратегічному компасі ЄС безпекова співпраця з Україною не виокремлена окремо, а розглядається разом з іншими східними сусідами, такими як Молдова і Грузія. Основний акцент у цьому контексті зроблено на посиленні стійкості цих країн у зв'язку з загрозою для їхнього суверенітету та територіальної цілісності, а також співпраці у сферах протидії дезінформації, гібридним загрозам і кіберзахисту. Навіть при зазначенні наміру ЄС надавати Україні політичну, фінансову, гуманітарну і логістичну підтримку для опору військовій агресії росії, Компас не враховує асиметрію між очікуваннями України від співпраці з ЄС в галузі безпеки, зокрема щодо військово-технічного співробітництва, і готовністю самого ЄС до цієї кооперації. З інших слів, розвиток системної військової співпраці з Україною не є стратегічним пріоритетом для ЄС, незважаючи на надання підтримки у формі військового обладнання.

Однак, Україна та ЄС спільно проводять консультації в рамках міжнародних організацій з метою забезпечення міжнародної підтримки України у протистоянні російському вторгненню. Наприклад, після того, як росія ветоувала резолюцію Ради Безпеки ООН, яка засуджувала псевдореферендуми на тимчасово окупованих територіях України, Україна та ЄС посилили координацію, спрямовану на залучення підтримки більшості членів ООН для прийняття цієї резолюції на Генеральній Асамблеї ООН.

Відзначено, що формування та реалізація військової безпеки мають свої особливості в довоєнний та післявоєнний періоди. Зокрема, після війни важливими аспектами стають зміцнення сектору безпеки та оборони країни.

Основними завданнями зовнішньої політики в рамках Стратегії воєнної безпеки України в умовах війни є:

- інституалізація універсальної української Формули миру; забезпечення зовнішньої воєнної допомоги для опору російській агресії;
- зміцнення санкційного фронту проти країни-агресора; прискорення інтеграції України до ЄС і НАТО;
- укладення пакету міждержавних угод про «двосторонні безпекові зобов'язання і домовленості» в рамках «Спільної декларації про підтримку України» G7;
- відбудова України та економічне відновлення; розширення коаліції країн, солідарних з Україною;
- поширення об'єктивної інформації про війну в Україні.

При аналізі Оборонної стратегії США, визначено, що росія тепер розглядається як джерело реальної та актуальної загрози. Сполучені Штати все ще зберігають свої зобов'язання за п'ятою статтею Вашингтонського договору щодо НАТО, але на довгострокову перспективу їхні зусилля більше спрямовані на розвиток потенціалу європейських союзників у НАТО. Це має на меті запобігти росії здати сили і надати союзникам можливість вести високоінтенсивну війну у разі необхідності, зокрема використовуючи

системи розвідки, цілевказівки, вогневого ураження і електронного боротьби Сполучених Штатів.

Стратегія також передбачає розвиток можливостей стримування росії шляхом збільшення здатностей найбільш вразливих сусідів росії для завдання їй неприйняттого рівня втрат. На практиці це означає підсилити оборону України, зосереджуючи увагу на збільшенні її військових здібностей та системи протиповітряної оборони.

Важливою також є можливість передавати партнерам США ефективні асиметричні системи ураження. Фактично, ця концепція вже була випробувана Сполученими Штатами під час відбиття агресії росії проти України. Це відкриває можливість подальшого асиметричного підсилення України у критичних ситуаціях.

Альянс НАТО лишається фактично найбільш ефективною системою колективної оборони у світі, і Україна спрямовує свої зусилля на набуття членства в євроатлантичному безпековому просторі та в НАТО. Це включає активну участь України в міжнародних миротворчих операціях і забезпечення постійної військової підтримки зі сторони членів НАТО для досягнення перемоги у конфліктах, а також отримання гарантій безпеки в майбутньому.

На довгостроковому горизонті передбачається істотне посилення оборонних спроможностей європейських держав-членів НАТО з метою надання їм максимальної самостійності ведення війни в умовах високого рівня інтенсивності, якщо це стане необхідним, з метою запобігання можливості РФ проєктувати свою владу.

Для України створення таких оборонних можливостей є критичним завданням сучасності, особливо в умовах активної фази збройного протистояння російській агресії.

Незалежно від того, яким буде вирішення російсько-української війни, важливо пам'ятати, що РФ ніколи не припинить спроб встановлення контролю над Україною. Тому швидкий вступ України до НАТО може стати

ефективною гарантією безпеки від будь-якої російської агресії проти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнян А. Потенціал воєнної безпеки держави. *Філософський Вісник / Scientific Artsakh*. 2018. № 1 (1). С. 173–181.
2. Арутюнян А. Потенціал воєнної безпеки держави: сутність, структура та особливості. *Філософський Вісник / Scientific Artsakh*. 2021. № 1 (8). С. 54–63.
3. Бєлай С. В. Правове регулювання службової та бойової діяльності у сфері безпеки та оборони України у кризових ситуаціях. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. Т. 28. «№ 2. С. 76–85. URL: <http://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-napnu-2-2021-r>
4. Васильчишин О., Титор В., Кекіш І. Національна безпека держави: особливості забезпечення у режимі воєнного стану. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 4. С. 289-297.
5. Воєнна доктрина України. 2003. *Офіційний сайт Кабінету Міністрів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/366136>
6. Вороненко Ю. В., Кошова С. П., Михальчук В. М., Радиш Я. Ф. Здоров'я громадян України – важлива складова національної безпеки та потенціалу суверенітету держави. *Україна. Здоров'я нації*. 2021. № 3 (65). С. 5-13.
7. Горник В. Г., Євмєшкіна О. Л. Особливості формування та реалізації воєнної політики як складової оборонної політики України. *Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського*. 2023. Том 34 (73). № 1. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/1_2023/27.pdf
8. Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України; Перелік, Порядок від 11.11.2022 № 1275. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#n161>

9. Джус О. А. Військово-стратегічне співробітництво як компонента міжнародного військового партнерства. *S.P.A.C.E.* 2018. № 8. С. 25–28.
10. Задубінний А. Стратегія воєнної безпеки України: цілі, принципи, аспекти. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/05/01/strategiya-voyennoyi-bezpeky-ukrayiny-czili-prynczypu-aspekty/>
11. Закони воєнного часу: які рішення ухвалила Рада за чотири місяці. URL: https://lb.ua/news/2022/07/05/522179_zakoni_voie_nnogo_chasu_yaki_rishennya.html.
12. Захирова В. И. Военная безопасность и внешняя политика государства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія».* 2014. № 1 (20). С. 121–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2014_1_17
13. Ілляшенко В. В. Теоретичні та нормативно-правові основи національної безпеки України. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/03dec2014/42.pdf>
14. Інформаційний бюлетень «Біла книга – 2019–2020. Збройні Сили України, Держспецтрансслужба» підготовлений робочою групою фахівців Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України та Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту, 2021. 196 с. *Офіційний сайт Міністерства оборони України.* URL: https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB_2020_FINAL.pdf
15. Клочко А., Семенець-Орлова І. Система співробітництва з НАТО в зміцненні безпеки державного кордону в сучасних умовах. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління.* 2023. Вип. 1(67). С. 31-36. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1\(67\)-4](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1(67)-4)
16. Ковалів М., Іваха В. Військова безпека як чинник стабільності суспільства. *Науковий вісник Львівського державного університету*

- внутрішніх справ.* 2015. № 3. URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1903/1/3-2015km_vchss.pdf
17. Конституція України : від 28.06.1996 р. : станом на 28 січ. 2022 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* URL: [zakon.rada.gov.ua/ laws/show/254к/96-вр#Text](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text)
18. Кормич Л. І Детермінанти воєнної стратегії незалежної України. *Актуальні проблеми політики*, 2017. Вип. 59. С. 61-73.
19. Країни «Рамштайну» зобов'язалися надати Україні військову допомогу на \$65 млрд – Остін. *Українська правда.* 25.05.2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/05/25/7403876/>.
20. Криштанович М. Ф., Пушак Я. Я., Флейчук М. І., Франчук В. І. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення : монографія. Львів : Сполом, 2020. 418 с.
21. Лобко М. М., Фучко А. Й., Копистира В.М. Склад та структура моделі організації оборони України. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.* 2022. № 1(74). URL: <http://znp-cvsvd.nuou.org.ua/article/view/258608/255380>
22. Максак Г. Нові оборонні рубежі ЄС: перспективи для України. *Українська призма. Рада зовнішньої політики.* URL: <http://prismua.org/123058635-2/>
23. Національна оборонна стратегія США 2022 року: основні положення, оцінки і наслідки для України. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/natsionalna-oboronna-stratehiya-ssha-2022-roku-osnovni>
24. Нова стратегія безпеки Європи і чим допоможе компас Україні. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/foreign-policy/2022-03-23/novaya-strategiya-bezopasnosti-evropyi-chem-pomojet-kompas-ukraine/44981>

25. Основи соціальної безпеки : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Кравченко Л. В. Умань : Візаві, 2022. 127 с.
26. Основи стратегії національної безпеки та оборони держави : підручник / О. Дузь-Крятченко та ін. ; за заг. ред. В.М. Телелима. 3-є вид., перероб. і доп. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2015. 620 с.
27. Пархоменко-Куцевіл О. Теоретичні засади формування та розвитку воєнної безпеки України. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2023. Вип. 28. С. 367-372.
28. Петренко В.М. Методика виховної роботи у військових підрозділах. Суми : Видавництво СумДУ, 2008. 318 с.
29. Питання Центру протидії дезінформації : Указ Президента України від 19.03.2021 р. № 106/2021. *Офіційний сайт Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1062021-37421>
30. Підковенко О. П. Проблемні аспекти нормативно-правового забезпечення режиму національної безпеки. Сучасні проблеми забезпечення національної безпеки держави : тези III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 26 листоп. 2020 р. Київ : Ін-т УДО України КНУ ім. Тараса Шевченка, 2020. С. 94–97.
31. Підсумки засідань Європейської політичної спільноти та Європейської ради в Празі 6-7 жовтня 2022 року. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/734671/EPRS_BRI\(2022\)734671_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/734671/EPRS_BRI(2022)734671_XL.pdf)
32. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03.02.2015 р. № 141-VIII : станом на 23 січ. 2022 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/14119#Text>
33. Про затвердження Порядку організації та здійснення оборонного планування в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших складових сил оборони : наказ Міністерства оборони України від

22.12.2020 р. № 226/2020. URL:
https://zakononline.com.ua/documents/show/493681_669170

34. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII : станом на 24 січ. 2022 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

35. Про Комітет з питань розвідки : Указ Президента України від 17.06.2020 р. № 230/2020. *Офіційний сайт Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2302020-34173>

36. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58614#Text>

37. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

38. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII : станом на 25 січ. 2022 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

39. Про основи національного спротиву : Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#n407>

40. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

41. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII : станом на 20 січ. 2022 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98вр#Text>

42. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 вересня 2017 року “Про Ставку Верховного Головнокомандувача” : Указ

Президента України від 10.10.2017 р. № 313/2017. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/323617#Text>

43. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 лютого 2015 року “Про додаткові заходи щодо зміцнення національної безпеки України” : Указ Президента України від 12.03.2015 р. № 139/2015. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/139/2015#Text>

44. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» : Указ Президента України. 2015. № 555. *Офіційний сайт Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

45. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України”: Указ Президента України від 20.09.2021 р. № 473/2021. *Офіційний сайт Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-4>

46. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» : Указ Президента України № 121. *Офіційний сайт Президента України*.

47. Про Стратегію забезпечення державної безпеки : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.12.2021 р. : Указ Президента України від 16.02.2022 р. № 56/2022. *Офіційний сайт Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>

48. Про Стратегію національної безпеки : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 р. : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. *Офіційний сайт Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

49. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

50. Резникова О. Стратегічний аналіз безпекового середовища України. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/strategichnyy-analiz-bezpekovo-ho-seredovyshcha-ukrayiny>

51. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с.

52. Речич С.Л. Воєнно-політичне співробітництво Збройних Сил України з НАТО (1991–2009 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2012. 18 с.

53. Саганюк Ф., Романов І., Соловей О. Проблеми розвитку Воєнної організації держави. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/sahaniuk_problemy.pdf

54. Саміт НАТО 2023 року в ретроспективі. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2023/07/27/samt-nato-2023-roku-v-retrospektiv/index.html>

55. Ситник П. Г. Організаційно-правові засади забезпечення воєнної безпеки України: курс лекцій. Київ : ТОВ «САК ЛТД.», 2023 112 с. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/746e0b7d-bebc-48cd-a963-ad9ff3920d53.pdf>

56. Соколов В. А. Інституалізація аналітичної діяльності в системі забезпечення національної безпеки на основі застосування зарубіжного та вітчизняного досвіду : дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2020. 375 с.

57. Співробітництво у воєнно-політичній, військовій та військово-технічній сферах. *Представництво України при Європейському Союзі*. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivprasya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/spivprasya-ukrayina-yes-u-ramkah-spilnoyi-politiki-bezpeki-i-oboroni>

58. Співробітництво у воєнно-політичній, військовій та військово-технічній сферах. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivprasya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/spivprasya-ukrayina-yes-u-ramkah-spilnoyi-politiki-bezpeki-i-oboroni>

59. Стецура І., Морганюк Д., Панасюк М. Окремі аспекти військово-технічного співробітництва України з країнами-членами Північноатлантичного Альянсу на сучасному етапі. *Молодий вчений*. 2020. № 6 (82). С. 73–78. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-6-82-15>
60. Стратегічні партнери України (реалії та пріоритети в умовах війни). *Центр Разумкова*. URL: https://razumkov.org.ua/images/2023/10/04/NSD193-194_2023_ukr.pdf
61. Стратегія воєнної безпеки України від 25 березня 2021 року № 121/2021. *Офіційний сайт Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>.
62. Стратегія національної безпеки України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>.
63. Тимошенко Р., Саганюк Ф., Макаров Ю. Погляд на воєнну доктрину позаблокової України. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/tymoshenko_pogliad.pdf
64. Ткаченко О. В., Євтушенко І. В. Удосконалення нормативно-правового регулювання сфери безпеки і оборони в умовах військової агресії. *Чесць і закон*. 2022. № 3 (82). С. 61-66. URL: <http://chiz.nangu.edu.ua/article/view/267179>
65. Україна внесла чимало пропозицій до Європейської політичної спільноти – Стефанішина. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3587563-ukraina-vnesla-cimalo-propozicij-do-evropejskoi-politichnoi-spilnoti-stefanisina.html>
66. Хом'яков Д. О. Адміністративно-правове регулювання перетину кордонів України вантажами військового призначення та подвійного використання : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 211 с.
67. Цюрупа М. В. Розробка і реалізація воєнної політики як царина можливого консенсусу політичних сил України. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/tsiurupa_rozrobka.pdf

68. Чобіток П. Військова безпека держави у доктрині забезпечення національної безпеки. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Право»*. 2013. Вип. 8. С. 283–291.

69. Шмоткін О. Теоретичні основи правової безпеки. *Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Острог, 8 черв. 2018 р. Острог : Нац. ун-т «Острозька академія», 2018. С. 119–123.

70. CNAS Responds: Analyzing the 2022 National Defense Strategy. CNAS. 28.10.2022. URL: <https://www.cnas.org/press/press-note/2022-nds-cnas-responds>

71. Council of the European Union, A Strategic Compass for Security and Defence For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. Brussels, 21 March 2022. *European Council Council of the European Union*. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>

72. Delevic M. Friends with benefits: How the European Political Community can further European integration. URL: <https://ecfr.eu/article/friends-with-benefits-how-the-european-political-community-can-further-european-integration/>

73. EU restrictive measures against Belarus. *European Council Council of the European Union*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-belarus/>

74. EU Ukraine sanctions is it time for deeper convergence. URL: <https://verfassungsblog.de/eu-ukraine-sanctions-is-it-time-for-deeperconvergence/>

75. EU's Assistance to Ukraine: Looking Ahead to 2023. URL: <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/eus-assistance-ukraine-looking-ahead-2023>

76. EUFOR. URL: <https://www.euforbih.org/index.php/newsroom/2913-clarification-on-ukrainian-military-personnel-participation-in-eufor-op-althea>

77. European Council conclusions 24 february 2022. *European Council Council of the European Union*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/24/european-council-conclusions-24-february-2022/>

78. European Council conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external relations, 23 June 2022. *European Council Council of the European Union*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/>

79. European Defence Agency. URL: <https://edstar.eda.europa.eu/ExpertGroups>

80. European Peace Facility: Council agrees €2 billion increase of the financial ceiling in 2023. *European Council Council of the European Union*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/12/european-peace-facility-council-agrees-2-billion-increase-of-the-financial-ceiling-in-2023/>

81. EU-Ukraine summit set for Feb 3, location not decided. *Reuters*. 22.12.2022. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/eu-ukraine-summit-setfeb-3-location-not-decided-2022-12-22/>

82. Force Structure in the National Defense Strategy: Highly Capable but Smaller and Less Global. *CSIS*. 31.10.2022. URL: <https://www.csis.org/analysis/force-structure-national-defense-strategy-highly-capable-smaller-and-less-global>

83. High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, Association Implementation Report on Ukraine, Brussels, 22 July, 2022.

84. Komisarov O., Chystokletov L., Shyshko V., Khytra O., Kostovska K. The Model of Informational and Communicative Influence of the Subjects of Ensuring National Security on the Source of Threats. *TRAEKTORIÁ NAUKI = PATH OF SCIENCE*. 2019. Vol. 5. № 1. P. 3001–3011.

85. Madrid Summit Declaration Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council. *NATO official*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm.

86. Memorandum for see distribution. Secretary of the army. Washington. URL: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/pdf/web/ARN14261_AD2018_26_Final.pdf

87. National Defense Strategy / U. S. Department of Defense. *Official website of the United States Government*. URL: <https://www.defense.gov/National-Defense-Strategy/>

88. NATO 2022 strategic concept. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf

89. NATO Chiefs of Defence Focus on the Alliance's Military Instrument of Power. *Allied Command Transformation*. URL: <https://www.act.nato.int/articles/nato-mccs-2022-1>.

90. NATO Climate Change and Security Action Plan. *NATO official*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_185174.htm.

91. NATO Glossary of Term and Definitions. Allied Joint Publication (AAP-6(2021)). – December 15, 2021. *Ministry of Defence of the republic of Bulgaria*. URL: <https://standard.di.mod.bg/pls/mstd/f?p=600:1:1821327870363524>.

92. NATO Military Public Affairs Policy. URL: <https://www.nato.int/ims/docu/mil-pol-pub-affairs-en.pdf>

93. NATO's New Strategic Concept. URL: <https://www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=778>.

94. NATO's Overarching Space Policy. *NATO official*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_190862.htm?selectedLocale=en.

95. Parkes R. Analysis of the European Political Community Misses the Point. URL: <https://dgap.org/en/research/publications/analysis-european-political-community-misses-point>

96. Perissich R. Europe's Strategic Compass: Merits and Shortcomings. *Istituto Affari Internazionali*. 10.12.2021. URL: <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/europes-strategic-compass-merits-and-shortcomings>

97. Press and information team of the Delegation to Ukraine. Foreign Affairs Council: Remarks by High Representative Josep Borrell at the press conference. *European Union External Action Service*. 21.03.2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/рада-міністрів-закордонних-справ-коментар-високогопредставника-жозепа-борреля_uk?s=23

98. Russian recognition of the non-government controlled areas of the Donetsk and Luhansk oblasts of Ukraine as independent entities EU adopts package of sanctions. *European Council Council of the European Union*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/23/russian-recognition-of-the-non-government-controlled-areas-of-the-donetsk-and-luhansk-oblasts-of-ukraine-as-independent-entities-eu-adoptspackage-of-sanctions/>

99. The new National Defense Strategy keeps the Pentagon's focus locked on China. *Breaking Defense*. 27.10.2022. URL: <https://breakingdefense.com/2022/10/the-new-national-defense-strategy-keeps-the-pentagons-focus-locked-on-china/>

100. Ukraine declaration by the high representative on behalf of the European Union on the decisions of the-russian federation further undermining Ukraines sovereignty and territorial integrity. *European Council Council of the European Union*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/22/ukraine-declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-on-the-decisions-of-the-russian-federation-further-undermining-ukraine-s-sovereignty-and-territorial-integrity/>

101. Ukraine: EU sets up a military assistance mission to further support the Ukrainian Armed Forces. *European Council Council of the European Union*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press->

releases/2022/10/17/ukraine-eu-sets-up-a-military-assistance-mission-to-further-support-theukrainian-armed-forces/

102. With the new Ukraine mission eumilitary training becomes more geopolitical. URL: <https://www.martenscentre.eu/blog/with-the-new-ukraine-mission-eumilitary-training-becomes-more-geopolitical/>